

Regionale media: oog en oor voor de provinciale democratie?

Een onderzoek naar de berichtgeving over de provinciale statenverkiezingen door regionale nieuwsmedia in vijf provincies in Nederland.

Zwolle, september 2011

Niek Hietbrink
Evert van Voorst
Lectoraat Media & Civil Society

“We hebben geen provinciale verslaggevers meer. Is te duur. De provincie is voor ons dus geen topprioriteit”.

Adjunct-hoofdredacteur Jaap Lodewijks van *de Stentor*

Voorwoord

In 2010 hebben drie onderzoekers van het Kenniscentrum Media van Hogeschool Windesheim in een vijftal steden onderzoek gedaan naar de berichtgeving over de raadsverkiezingen door de lokale media.

De uitkomsten van dat onderzoek vielen op grond van de geformuleerde hypothesen nogal tegen. De lokale media blijken hun pretentie oor en oog te zijn van de regio in de aanloop naar de raadsverkiezingen van maart 2010 niet waar te maken. Op grond van de berichtgeving konden de burgers in de onderzochte steden zich nauwelijks een oordeel vormen over de belangrijkste verkiezingsonderwerpen. Hiermee werd een trend bevestigd dat lokale media de lokale politiek steeds meer links laten liggen.

De statenverkiezingen van 2011 boden de onderzoekers een mooie gelegenheid om na te gaan of de gebrekkige berichtgeving ook geldt voor de statenverkiezingen. De vergelijking gaat natuurlijk niet helemaal op. De belangstelling voor en deelname aan de statenverkiezingen is alle vele jaren flink lager dan voor de raadsverkiezingen. De provincie staat vanwege haar takenpakket verder van de burgers dan de gemeente. Aan de ander kant hebben statenverkiezingen vanwege de koppeling aan de verkiezingen van de Eerste Kamer per definitie een landelijke dimensie. Die koppeling was in 2011 sterker dan ooit vanwege het belang dat het minderheidskabinet Rutte heeft bij een meerderheid in de Eerste Kamer.

Het onderzoek naar de statenverkiezingen is op hoofdpunten dus een herhaling van het onderzoek van 2010. Dat geldt – mutatis mutandis – ook voor de belangrijkste uitgangspunten van het voorliggende onderzoek.

De provinciale democratie heeft baat bij goed geïnformeerde en betrokken burgers. De vrijheid om informatie te verzamelen, meningen te uiten en te discussiëren met medeburgers zijn essentieel voor het voortbestaan van een deliberatieve democratie.¹ Hiermee wordt een vorm van democratie bedoeld waarin overleg, debat en discussie tussen burgers onderling en tussen burgers en politici en bestuurders een belangrijke plaats innemen, voorafgaand aan het proces van formele besluitvorming. Verkiezingsperioden zijn eveneens momenten waarop de deliberatieve democratie tot volle uiting kan komen.

Media spelen een belangrijke rol in dit proces door het verzamelen en verspreiden van informatie, het bevorderen van publieke discussie en publieke opinievorming. Zij informeren burgers over belangrijke strijdpunten en standpunten, volgen het politieke proces en doen daar verslag van, presenteren verschillende oplossingen of alternatieven voor een probleem en laten opvattingen van verschillende betrokkenen horen. Kortom, de berichtgeving kan de betrokkenheid bij de provinciale democratie bevorderen.

---

¹ Barber, B (1984), *Strong democracy*. Berkeley: University of California Press.

De vraag is in welke mate de regionale media erin slagen de burgers te voorzien van informatie en te betrekken bij de plaatselijke politiek in tijden van verkiezingen? Zijn burgers in staat om op grond van berichtgeving in regionale media vast te stellen waar de statenverkiezingen in 2011 over gaan? En helpen diezelfde media de burgers om zich een mening en oordeel te vormen over provinciale kwesties?

Om die vragen te beantwoorden hebben we in vijf provincies de berichtgeving onderzocht in de aanloop tot de statenverkiezingen op 2 maart 2011. De berichtgeving is kwantitatief en in beperkte mate kwalitatief geanalyseerd.

De resultaten van het onderzoek zijn naar wij hopen van belang voor het onderwijs aan de School of Media van hogeschool Windesheim. Daarnaast kunnen de resultaten gebruikt worden voor reflectie op de journalistieke beroepspraktijk, en de verbetering daarvan.

De onderzoekers zijn als docent verbonden aan de School of Media van hogeschool Windesheim en hebben ieder vanuit hun eigen deskundigheid bijgedragen aan het onderzoek: Niek Hietbrink als communicatiewetenschapper en Evert van Voorst als politicoloog.

Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van het onderzoeksprogramma Media & Civil Society van het lectoraat van de School of Media van hogeschool Windesheim in Zwolle.

Bij dit onderzoek is voor het eerst dankbaar gebruik gemaakt van de inzet van studenten. Zij hebben data verzameld en deze ook gebruikt voor hun eigen afstudeeronderzoek. We zijn Iwanna de Jonge, Lisanne Kort, Robin Kroon, Robbert-Jan Plaizier en Edwin Schouwstra zeer erkentelijk voor hun bijdrage en inzet.

We willen graag lector Nico Drok van de School of Media bedanken voor zijn advies en bijstand. Voor het eindresultaat zijn wij zelf verantwoordelijk.

Niek Hietbrink

Evert van Voorst (red.)

Zwolle, september 2011

Inhoudsopgave	2
Samenvatting	3
Inleiding	4
Hoofdstuk 1: Onderzoek: centrale vraag, methode, opzet	5
Hoofdstuk 2: Opgeblazen provinciale democratie?	8
Hoofdstuk 3: Zijn regionale media ook provinciale media?	16
Hoofdstuk 4: Kwantitatieve onderzoeksresultaten	25
4.1 Regionale kranten	25
4.2 Regionale omroepen	
Hoofdstuk 5: Kwalitatieve onderzoeksresultaten	
5.1 Groninger Forum in het <i>Dagblad van het Noorden</i>	
5.2 Groninger Forum op <i>RTV Noord</i>	
Hoofdstuk 6: Algemene conclusies	
Hoofdstuk 7: Aanbevelingen	
Geraadpleegde bronnen	
Bijlagen:	
A: Provinciaal nieuws in <i>de Stentor</i> /Zwolle in oktober 2010	
B: Uitslag statenverkiezingen in provincie en stad Groningen	
C: Overzicht artikelen over Forum in het <i>Dagblad van het Noorden</i>	
D: Analyse artikelen over Forum in het <i>Dagblad van het Noorden</i>	
E: Analyseschema kwalitatieve informatie	
F: Belangrijke provinciale verkiezingsonderwerpen volgens <i>nrc.next</i> en <i>de Volkskrant</i>	
G: Politieke en media-agenda in onderzochte provincies	

Samenvatting

Het voorliggende onderzoeksverslag naar berichtgeving over de statenverkiezingen in 2011 vormt een vervolg op het onderzoek naar de berichtgeving over de raadsverkiezingen in 2010. Het onderzoek werd gehouden in de provincies Groningen, Friesland, Overijssel, Flevoland en Gelderland. Het belangrijkste doel was na te gaan of de uitkomsten van het onderzoek naar de raadsverkiezingen werden bevestigd.

Van meet af aan was duidelijk dat het om bijzondere statenverkiezingen zou gaan vanwege de koppeling van statenverkiezingen aan de verkiezing van een nieuwe Eerste Kamer. Het minderheidskabinet Rutte had er alle belang bij een meerderheid te verwerven in de senaat. Bovendien zou duidelijk worden of de populariteit van gedoogpartner PVV zou groeien of krimpen. Kortom, de statenverkiezingen hadden een sterke nationale component.

De statenverkiezingen trekken normaliter geringe belangstelling. Burgers hebben weinig directe contacten met de provinciale bestuurders en volksvertegenwoordigers. Provincies doen vooral zaken met andere overheden, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. Provinciaal beleid en provinciale bestuurders zijn bij de burgers weinig bekend.

De uitkomsten van het onderzoek bevestigen op hoofdlijnen het onderzoek naar de berichtgeving over de raadsverkiezingen: regionale media voorzien de burgers in onvoldoende mate van informatie op grond waarvan die burgers zich een goed oordeel kunnen vormen over belangrijke provinciale verkiezingsonderwerpen.

Er is echter een belangrijk nuanceverschil tussen de regionale kranten en de regionale omroepen. De laatste zijn in de berichtgeving meer provinciaal gericht geweest en hebben minder meegedaan aan het 'nationaliseren' van de statenverkiezingen. Mogelijke verklaringen hiervoor is dat de omroepredactie een gericht beleid hebben vanwege hun wettelijk vastgelegde opdracht en de afhankelijkheid van provinciale subsidies.

Forum was overigens het enige onderwerp dat zich vanwege het aantal berichten leende voor een kwalitatieve analyse van de berichtgeving. Zowel het *Dagblad van het Noorden* als *RTV Noord* heeft het publiek uitvoerig bericht over het conflict tussen de provincie en de stad Groningen over het niet toekennen van een subsidie. De berichtgeving betrof in beide media in sterke mate het politieke proces en was daarmee voor de burgers wellicht niet zo interessant. In ieder geval lijkt het strijdpunt geen invloed te hebben gehad op de verkiezingsuitkomsten.

Met name de regionale kranten hebben – om begrijpelijke redenen – de statenverkiezingen sterk genationaliseerd. Van duidelijke provinciale thema's was in beide soorten media nauwelijks sprake. De uitzonderingen vormen de problemen rond Forum in Groningen en de infrastructuur in Overijssel. Forum is echter meer een stadsprobleem dan een provinciaal probleem en is min of meer toevallig een provinciaal onderwerp geworden.

Provinciale onderwerpen kregen weinig diepgaande en structurele aandacht. De kortere genres overheersen met uitzondering van de debatten op de regionale omroepen.

Het campagnenieuws overheerste net als in 2010, zij het dat dit relatief minder het geval was bij de regionale omroepen.

Hetzelfde geldt voor het brongebruik: weinig burgers en maatschappelijk middenveld, maar veel autoriteiten – politici, bestuurders – worden als bron aangehaald. Bij de omroepen is het brongebruik wat gevarieerder: burgers, deskundigen en maatschappelijk organisaties komen meer aan het woord.

Op grond van de resultaten moet de vraag gesteld worden of er eigenlijk wel provinciale verkiezingsonderwerpen waren, of eerder regionale problemen. Ook moet de vraag gesteld worden hoe de redacties van de regionale media zich voorbereiden op een evenement als de statenverkiezingen. Is er sprake van duidelijk redactiebeleid? Van een media-agenda wat betreft keuze van onderwerpen, aanpak en brongebruik? De aanwijzingen zijn dat daar niet of nauwelijks sprake van is.

Ook nu moet de conclusie zijn dat de regionale media er nog niet in slagen oor en oog van de regio te zijn.

Hoofdstuk 1

Onderzoek: centrale vraag, methode, opzet

In het voorjaar van 2011 vinden er in Nederland statenverkiezingen plaats. Verkiezingen behoren tot de meest essentiële kenmerken van een democratie. Ze vormen een vreedzame manier om opnieuw de politieke machtsverhoudingen vast te stellen, dragen zorg voor een vreedzame wisseling van bestuurders en volksvertegenwoordigers. Ze bieden bovendien ruimte voor verandering van koers in beleid en bestuur. Idealiter gaan verkiezingen gepaard met veel publiek debat en vereisen ze publieke oordeelsvorming over issues, personen, partijen en programma's.

Het zou vanzelfsprekend zijn als in het verkiezingsproces voor de statenverkiezingen de regionale media een belangrijke rol spelen. Zij zijn van groot belang voor de lokale en provinciale democratie. Zij informeren de burgers over belangrijke zaken en ontwikkelingen, zijn een forum voor discussie en opinie en stellen vast wat er onder de burgers leeft. Regionale media kunnen dus bijdragen aan de betrokkenheid en de oordeelsvorming van burgers bij de statenverkiezingen. Verkiezingen zijn het feestje van zowel de democratie, als van de media.

In het voorgenomen onderzoek willen nagaan in hoeverre de regionale media in vijf provincies bijdragen aan het informeren en betrekken van burgers bij de statenverkiezingen van 2 maart 2011 en daarmee hun democratische claim waarmaken. Het onderzoek is gebaseerd op de volgende probleemstelling:

In hoeverre komen in de aanloop naar de statenverkiezingen de belangrijkste provinciale onderwerpen in kwantitatieve en kwalitatieve zin aan bod in de regionale media?

De hoofdvraag wordt beantwoord met behulp van de volgende drie deelvragen en hypothesen:

1. Welke onderwerpen kunnen beschouwd worden als verkiezingsonderwerpen in de vijf provincies?

H1: Gelet op de ontwikkelingen in de landelijke politiek zullen de statenverkiezingen in 2011 in hoge mate 'genationaliseerd' worden en nationale onderwerpen een grote rol spelen.²

---

² In het programma DWDD van 30 september 2010 sprak Maurice de Hond al van een referendum over het nieuwe kabinet.

H2: Wij verwachten dat de belangrijkste provinciale verkiezingsonderwerpen zullen liggen op het terrein van milieu (duurzaamheid), economie en ruimtelijke ordening.

2. Hoe is kwantitatief de berichtgeving over de statenverkiezingen in de onderzochte regionale kranten en bij de regionale omroepen?

H1: Wij verwachten dat in de berichtgeving het campagnenieuws – dat wil zeggen het verkiezingsproces – overheersend zal zijn.

H2: Onze verwachting is dat over de provinciale verkiezingsonderwerpen kwantitatief relatief weinig zal worden bericht (< 10 berichten per medium over de gehele onderzochte periode).³

3. Hoe is kwalitatief de berichtgeving over de statenverkiezingen in de onderzochte regionale kranten en bij de regionale omroepen?

H1: Wij verwachten dat over de belangrijkste verkiezingsonderwerpen weinig inhoudelijke berichtgeving zal plaats vinden.

H2: Wij verwachten dat het voor burgers op grond van de berichtgeving moeilijk zal zijn tot een oordeel te komen over provinciale verkiezingsonderwerpen.

Onder regionale media wordt in dit onderzoek verstaan: regionale dagbladen met een betaalde editie, regionale omroepen en – voor zover van belang en mogelijk – bijbehorende websites.

Gekozen is voor media in de provincies Friesland, Groningen, Overijssel, Gelderland en Flevoland. Centraal staat de provincie Overijssel. Het onderzoek in de andere provincies zet de Overijsselse resultaten in perspectief en biedt een relevante vergelijkingscontext. Belangrijk in deze keuze is geweest de binding die hogeschool Windesheim met deze regio heeft en haar strategische partners in het gebied. De te onderzoeken media zijn: *Leeuwarder Courant*, *Dagblad van het Noorden*, *de Stentor*, *de Gelderlander*, *Twentsche Courant Tubantia*, *Omroep Friesland*, *RTV Noord*, *RTV Oost*, *Omroep Gelderland*, *Omroep Flevoland*.

In het empirische deel van dit onderzoek is ervoor gekozen om van de regionale media in de gekozen vijf provincies de regionale kranten en de regionale televisie te onderzoeken. Dit levert geen volledig beeld op van de verrichtingen van de betreffende omroepen. De belangrijkste reden voor de keuze is dat het binnen de beperkte tijd en met de beperkte middelen niet mogelijk is om alle media in het onderzoek te betrekken. We gaan er hierbij vanuit dat de verrichtingen van de regionale media in de gedrukte versie en op televisie een

---

³ Gedurende de maand oktober 2010 is bij wijze van 0-meting *de Stentor* gevolgd worden om vast te stellen hoeveel provinciaal nieuws er in een normale maand wordt gepubliceerd. Zie bijlage A.

voldoende afspiegeling geven van hun redactionele beleid op de radio (omroep) en ook op internet (omroep en krant).

Alle verkiezingsberichtgeving vanaf 2 januari 2011 tot en met de verkiezingsdatum 2 maart wordt geanalyseerd.

Deelvraag 1 wordt beantwoord aan de hand van onderzoek van de verkiezingsprogramma's en interviews met de lijsttrekkers van de politieke partijen die deelnemen aan de verkiezingen in de vijf provincies.⁴

Deelvraag 2 wordt beantwoord door per medium na te gaan welke onderwerpen met welke frequentie aan de orde komen, de omvang van de berichten en de plaats van de berichten in het medium/programma, de genres en opgevoerde bronnen.

Het kwalitatief onderzoek – deelvraag 3 – wordt beperkt tot onderwerpen die op grond van de kwantitatieve berichtgeving als strijdpunten in betreffende provincie kunnen worden beschouwd. We gaan voor ons onderzoek uit van twee strijdpunten per provincie waarover minstens 10 keer is bericht. De kwaliteit van de berichtgeving wordt in kaart gebracht met behulp van een negental criteria die mede gebaseerd zijn op het werk van Yankelovich.⁵

---

⁴ Dit onderdeel van het onderzoek kan mogelijk verricht worden door studenten van de School of Media.

⁵ Ontleend aan het onderzoek *Publieke oordeelsvorming & de media* (Zwolle, 2009). Zie ook bijlage E.

Hoofdstuk 2

Opgeblazen provinciale democratie?

door Evert van Voorst

Op 16 juni 2010 was het weer eens zover. In *de Volkskrant* verschijnt een verhaal waarin de commissaris van de koningin en een aantal Brabantse burgemeesters zich fel verzetten tegen de gedachte dat de provincie mogelijk gaat verdwijnen.⁶ Vanwege de noodzaak van grote bezuinigingen circuleren er tal van ideeën om het openbaar bestuur te reorganiseren. De provincies vormen daarbij een geliefd onderwerp. Zowel een ambtelijk werkgroep die ingrijpende bezuinigingen voorbereidt, het bestuur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en topbestuurders Mickey Huibregts en Pieter Winsemius adviseren – volgens het verhaal in *de Volkskrant* – de provinciale bestuurslaag te schrappen. Geschatte besparing: 1,8 miljard. Dat vindt ook hoogleraar bestuurskunde Michi de Vries pleit die in het artikel ‘De provincies zijn op sterven na dood’ voor afschaffing van de provinciale bestuurslaag. En dat kan volgens hem via een eenvoudige wetswijziging.⁷ Maar Brabant moet blijven want volgens burgemeester Peter van der Velden van Breda is ‘Brabant meer dan een gebied. Het is een identiteit, daar hoort een gevoel bij’.

Thorbecke

In het Huis van Thorbecke, zoals ons staatbestel wel wordt genoemd sinds Thorbecke de grondwet schreef, vormt de provinciale overheid sinds 1848 de eerste verdieping. De architectuur van deze verdieping werd in 1850 afgerond met de aanvaarding van de Provinciale Wet. Ondanks een aantal verbouwingen van het huis is de eerste verdieping nog goeddeels in tact. Er zijn eigenlijk maar drie veranderingen te noemen.

De eerste is de toevoeging van Flevoland als twaalfde provincie in 1986. Dat heeft verder geen gevolgen gehad voor andere provincies. Achteraf kan de vraag gesteld worden of het wel verstandig was een nieuwe provincie te vormen in plaats van het gebied toe te voegen aan bestaande provincies.

De tweede is de invoering van het dualisme in 2002. Hiermee deed een scheiding van de uitvoerende macht, het bestuur en de wetgevende macht, de volksvertegenwoordiging, zijn intrede. Monisme werd dualisme. Gedeputeerden zijn voortaan niet langer tevens lid van Provinciale Staten. Ze houden zich volledig bezig met het besturen van de gemeente.

---

⁶ Pré du, R. ‘Bespaar ons de blauwdrukken’. In: *de Volkskrant*, 16 juni 2010, pagina 12-13.

⁷ Michiel de Vries, ‘De provincies zijn op sterven na dood’. In: *nrc.next*, 25 februari 2011.

De statenleden worden vooral volksvertegenwoordigers, controleurs van het bestuur en vaststellers van beleidskaders. Voortaan moeten statenleden minder in de vergaderzalen zitten, maar meer op staat zijn en in de samenleving om te horen, te zien en te voelen wat er leeft onder de *demos*. Net als de gemeente moet ook de provinciale democratie 'politieker' worden, dat wil zeggen dat de belangrijke strijdpunten en problemen zichtbaarder worden voor het publiek. De betrokkenheid van het publiek bij de politiek moet hierdoor toenemen. Voor de regionale media liggen hier nieuwe kansen.

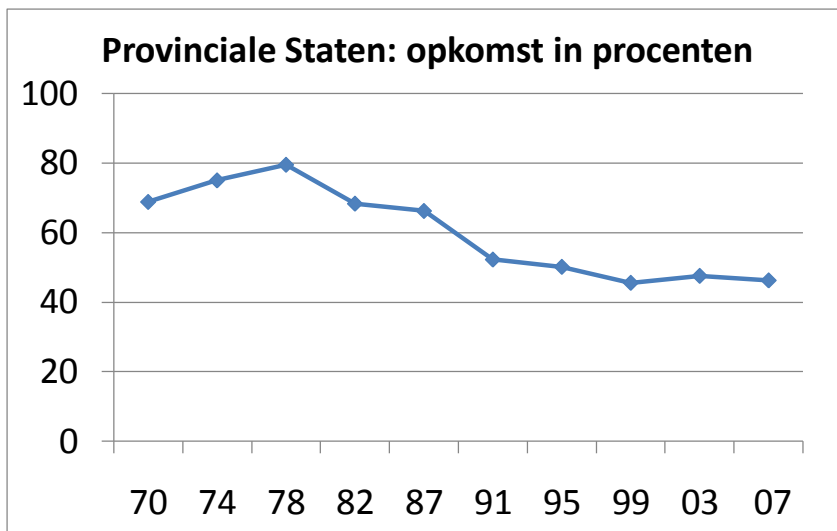
De derde verandering betreft wijzigingen in het takenpakket. Zo zijn er taken bijgekomen op het terrein van natuur& milieu, rampenplannen en jeugdzorg. In onze gedecentraliseerde eenheidsstaat kan dat ook zo weer veranderen. Afhankelijke van Haagse luimen en bezuinigingsoperaties worden taken gedelegeerd of gecentraliseerd. Het ziet er naar uit dat het kabinet-Rutte de jeugdzorg aan de gemeenten gaat geven en dat de provinciale verantwoordelijkheid voor de natuur door de bezuinigingen de facto ophoudt te bestaan.

Betrokkenheid van burger

De opkomst bij de statenverkiezingen ligt al decennia lager dan voor de nationale verkiezingen voor het parlement en lager dan voor de gemeenteraden (zie figuur 1). Sinds 1995 is de opkomst voor de statenverkiezingen nooit hoger geweest dan 50%. In 2007 lag alleen de opkomst in de drie noordelijke provincies en Zeeland hoger dan 50% met als hoogste score Friesland (54,14%). De overige provincies zaten onder de 50 % opkomst. Ondanks de zoeven geciteerde mooie woorden van burgemeester Van der Velden van Breda scoorde Brabant het laagst: 42,06%. Voor de landelijke verkiezingen gaat doorgaans 75 - 80% van de burgers naar de stembus.⁸

---

⁸ Zie bijlage B: Uitslag statenverkiezingen in provincie en stad Groningen

Ook de bereidheid van burgers om zich kandidaat te stellen voor het statenlidmaatschap is sterk gedaald. Het kost veel partijen grote moeite een kwantitatief en kwalitatief goede kieslijst samen te stellen.

Wat de provincies natuurlijk parten speelt is dat de burgers weinig direct met de provincie te maken hebben. Provinciale taken liggen voornamelijk op het vlak van de plannenmakerij en regievoering wat betreft bovengemeentelijke ontwikkelingen. Hierdoor hebben provincies vooral contacten met ander overheden, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Bovendien is lang niet altijd zeker of die taken goed worden uitgevoerd. De rapporten van de provinciale rekenkamers leveren ruim brandstof om daar aan te twijfelen.⁹

Dat de vers gekozen statenleden ongeveer als eerste daad de leden van de Eerste Kamer kiezen, nemen de meeste burgers voor lief. Immers, de Eerste Kamer staat bekend om zijn fraaie beschouwingen en bespiegelingen, veelal van oudere mannen met mooie dubbele of meer functies, met veel bestuurlijke ervaring en niet om zijn politieke karakter.¹⁰ Slechts heel af en toe blokkeert de eerste Kamer een wetsvoorstel.¹¹ En eveneens heel af en toe wordt een wet aangepast via een novelle.

Er is een groeiend besef dat de burgers met hun provincies weinig op hebben. De opkomst bij verkiezingen is, zoals gezegd, erg laag en ook het 'provinciaal bewustzijn' blijkt onder de burgers niet sterk te zijn. Uit onderzoek komt naar voren dat onder de meeste burgers de

⁹ Uffelen, van X, 'Rekenkamers: provincies functioneren gebrekkig.' In: *de Volkskrant*, 18 februari 2011.

¹⁰ Voorbeelden: Elco Brinkman, lijsttrekker CDA, heeft tal van functies waaronder voorman van de bouwsector. Roger van Boxtel, lijsttrekker D66, voorzitter raad van bestuur van zorgverzekeraar Menzis. Marleen Barth, lijsttrekker PvdA heeft zeventien nevenfuncties.

¹¹ Zo sneuvelde het correctief referendum in de nacht van Wiegel in 1999 en de gekozen burgemeester in de nacht van Van Thijn in 2005.

kennis van de provincie buitengewoon mager is.¹² Burgers weten niet wat de provincie doet, kennen hun vertegenwoordigers en bestuurders niet, hebben geen benul van de verschillende provinciale organen. Laat staan dat de burgers weten welke provinciale (verkiezings)strijdpunten er zijn en hoe politieke partijen daarin staan. Wat dan rest is een vaag identiteitsgevoel dat in sommige provincies – Friesland, Limburg, Brabant - sterker is dan in andere – Noord- en Zuid-Holland, Flevoland.¹³ Provincies en regionale omroepen – gesteund door dezelfde provincies - doen overigens de nodige pogingen dat regio- en provinciegevoel op te poetsen. De provincie Overijssel besteedde in 2006 bijna 3 miljoen euro aan cultureel Overijssels erfgoed: boerderijen, fabriekspanden, tal van musea en het project 'Identiteit van Overijssel'.¹⁴ RTV Oost is bekend van de serie Van Jonge Leu en Oale Groond dat in Twentse streektaal wordt uitgevoerd en heeft programma's als Made in Overijssel en Het Overijssels Hart. Omrop Fryslân zendt al haar programma's uit in de Friese taal.

Kloof

Gegeven de geringe belangstelling en waardering voor de provinciale politiek en het geringe directe belang van de provincie voor de burger, kan op provinciaal niveau met recht worden gesproken van een kloof tussen burgers en politiek.¹⁵ De representatieve democratie met haar nadruk op periodieke verkiezingen en volksvertegenwoordigers die zonder last en ruggespraak kunnen besluiten, biedt voor veel burgers te weinig mogelijkheden om invloed uit te oefenen op de besluitvorming. Veel gemeenten spannen zich daarom al jaren in om deze kloof te dichten en de representatieve democratie aan te vullen met deliberatieve en participatieve elementen, zoals interactieve beleidsvorming, inspraak en stadspanels.¹⁶ Op provinciaal niveau is dat nauwelijks mogelijk omdat de gesprekspartners van het provinciaal bestuur voornamelijk gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties en andere instanties zijn en nauwelijks de burgers in de provincie. Dat heeft te maken met het takenpakket en de functie van de provincie. Provinciale volksvertegenwoordigers hebben als

---

¹² Peters, K (2010), *Het opgeblazen bestuur*. Amsterdam: Boom, pagina 57

¹³ Een sterk 'provincie-gevoel' blijkt overigens niet uit de deelname aan het vrijwilligerswerk. Limburg en Brabant scoren – net als Noord- en Zuid-Holland en Flevoland erg laag. De top vier zijn: Friesland, Overijssel, Zeeland en Gelderland. Zie: Ros, E, 'Limburgers mijden burens'. In: *de Volkskrant*, 12 oktober 2010, pagina 9.

¹⁴ *Het opgeblazen bestuur*, pagina 36 en pagina 164, noot 50.

¹⁵ Voor een kritische beschouwing over het kloofdenken zie Gunsteren, H, van en R.Andeweg (1994). *Het grote ongenoegen. Over de kloof tussen burgers en politiek*. Haarlem: Aramith en Holsteyn, J, van en C. Mudde (red.). *Democratie in verval?* Amsterdam: Boom, hoofdstuk 1 en 2.

¹⁶ Vanaf de jaren 80 van de vorige eeuw is deliberatieve democratie een dominante stroming geworden in het denken over democratie. Het groeiende belang van communicatie en de media spelen daarin zeker een rol. Als uitgangspunt gebruiken we de omschrijving van Gutmann die deliberatieve democratie omschrijft als: "(...) a form of government in which free and equal citizens and their representatives, justify decisions in a process in which they give another reasons that are mutually acceptable and generally accessible, with the aim of reaching conclusions that are binding in the present on all citizens but open to challenge in the future"¹⁶. Met andere woorden, voordat een wet, een belangrijke maatregel of besluit wordt vastgesteld kunnen door volksvertegenwoordigers en bestuurders in publieke discussies met burgers de argumenten gehoord en gewisseld worden over een voorgenomen besluit.

gevolg hiervan grote moeite met een achterban te communiceren en die te mobiliseren.¹⁷
Hoe is dat zo gekomen?

Provincie ter discussie

De basis van alle bestuur is een territorium, een gebied, waarover het bestuur - integraal of over een specifieke functie - de baas is. De combinatie landsbestuur en sterke gemeenten zou voor een klein land als Nederland adequaat moeten zijn. Om historische, praktische en pragmatische redenen, en als gevolg van effectieve belangenstrijd is er in de loop van de tijd een bestuurlijke lappendeken ontstaan die moeilijk terug te draaien is. Naast gemeenten en provincies zijn er waterschappen, functionele regio's, WGR-gebieden, regionale samenwerkingsverbanden en daartussen nog weer dwarsverbanden, veel overleg en samenwerking. Kortom, een hoge bestuurlijke dichtheid.

Al vanaf het einde van de oorlog vindt er in Nederland discussie plaats over de aanpak van bovengemeentelijke problematiek, de regio. De provincie wordt eigenlijk niet beschouwd als het juiste bestuur om regioproblematiek aan te pakken. Meer geliefde oplossingen zijn intergemeentelijke samenwerking, schaalvergroting van gemeenten, gewestvorming zoals in het Openbaar Lichaam Rijnmond, landsdelen in plaats van provincies en miniprovincies. Maar er komt allemaal weinig van terecht.

In de jaren tachtig worden op verschillende taakgebieden functionele regio's gevormd – politie, brandweer, ambulancevervoer, zorg en zo meer – gevolgd door decentralisatie naar gemeenten. Als gevolg hiervan komen de provincies steeds meer in de lucht te hangen.

Vervolgens zien we in de jaren negentig een beweging richting 'besturen op niveau' waarbij zeven grootstedelijke gebieden een eigen bestuur krijgen ten koste van de provincie. Maar ook deze 'stadsprovincies' verdwijnen van tafel als er in 1995 in Rotterdam en Amsterdam een referendum wordt gehouden over de vorming van stadsprovincies. De burgers zien er helemaal niets in.

De invoering van het dualisme op provinciaal niveau in 2002 heeft de situatie nauwelijks verbeterd. De dualisering houdt onder meer in dat gedeputeerden niet langer tevens lid van provinciale staten zijn. Leden van de staten moeten hun volksvertegenwoordigende rol

---

¹⁷ Op de websites van de onderzochte provincies is het in de meeste gevallen even zoeken voor je wat vindt over inspraak. Je moet dan weten dat je via 'bestuur' naar 'provinciale staten' moet om daar iets te vinden over inspraak. Zo trof ik bij Friesland en Overijssel informatie over spreekrecht en het burgerinitiatief. Bij Groningen vond ik een beleidsstuk *Interactieve Beleidsontwikkeling in de provincie Groningen* (maart 2005). In Drenthe met moeite iets over het burgerinitiatief. In Gelderland was er enige informatie over inspreken bij commissies, het burgerinitiatief en het Gelders debat waarbij leden van de Staten drie keer per jaar de provincie in gaan om over zaken te spreken die burgers raken. Flevoland biedt op de site de mogelijkheid direct door te klikken naar 'praat mee'. Daar is informatie te vinden over spreekrecht bij commissies, informatie avonden, het burgerinitiatief, het referendum en de burgerjury. Alle websites zijn geraadpleegd op 18 oktober 2010.

beter gaan spelen: minder tijd besteden in het provinciehuis en meer in de maatschappij en contacten onderhouden met burgers. Her en der wordt geprobeerd de provinciale politiek dichter bij de burger te brengen. Met weinig succes. Een in Brabant opgezet project 'Provincie in de buurt' onder leiding van gedeputeerde Boelhouwer om aan het provinciale politieke debat een nieuwe impuls te geven wordt door als totaal mislukt beschouwd.¹⁸

Tegenaanval

Onbekend en onbemind zijn de provincies bij het publiek. Om het tij te keren zetten – volgens bestuurskundige Peters – de provincies in de jaren negentig de tegenaanval in om de provincies te redden van een ongewisse toekomst of ondergang. Ze doen dat volgens haar langs een aantal lijnen:

- Lobbyen in Den Haag;
- Schetsen van mooie toekomstscenario's;
- Vernieuwing en verbetering van het bestuur;
- Inzetten op nieuwe taken en rollen;
- Imagoverbetering bij de burgers.

Het is opvallend dat er in stukken over toekomst, plaats en functie van het provinciaal bestuur vaak sprake is van metaforisch taalgebruik. Om er slechts enkele te noemen: 'scharnierfunctie', 'procesarchitect', 'bestuurlijk kraakbeen', 'gebiedsregisseur', 'middenbestuur'. Al die aanduidingen wijzen er naar mijn mening op dat het provinciaal bestuur worstelt met zijn taken en identiteit. Voor bestuurskundigen een prachtig probleem om veel op te studeren en over te schrijven, maar voor de burgers is het niet veel meer dan loos gepraat.

Of het zal lukken het tij te keren, zal nog moeten blijken. Peters heeft er niet veel vertrouwen in en spreekt van 'het opgeblazen bestuur': 'de provincie probeert zich belangrijk te maken en belangrijker voor te doen dan zij is'.¹⁹ De provincies slagen daar tot dusver erg goed in, dankzij veel investeringen in communicatie.²⁰ Peters noemt als belangrijke verklaringen voor het voortbestaan van de provincies nog andere factoren:

- Institutionele taaiheid: oude organisaties met een lange traditie en sterke maatschappelijke en constitutionele wortels verander je niet zo maar;
- Het bestaan van het Provinciefonds: de belangrijkste bron van inkomsten van de provincies. Er is geen politiek draagvlak daar ingrijpend aan te sleutelen;

---

¹⁸ *Het opgeblazen bestuur*, pagina 66.

¹⁹ *Het opgeblazen bestuur*, pagina 138.

²⁰ Een recent voorbeeld hiervan: 'Brabant opent kantoor in China'. In: *de Volkskrant*, 14 oktober 2010, pagina 28. Doel van het kantoor is proberen contacten te leggen met bedrijven in 'vernieuwende sectoren als duurzame energie'. Brabant is ook de provincie die in 2006 veruit het meeste geld uitgaf aan imagoverbetering. De meeste provincies zaten tussen de 1 à 2 miljoen. Brabant besteedde 3,7 miljoen euro. Zie: *Het opgeblazen bestuur*, pagina 115.

- Doelvernieuwing: een organisatie houdt zichzelf staande door nieuwe activiteiten en doelstellingen te ontwikkelen. Bij de provincies: welzijnsbeleid, diverse milieutaken en jeugdzorg;
- Collectieve actie via het IPO: de belangenvereniging van de provincies zetelt in Den Haag en lobbyt daar voor provinciale belangen;
- De netwerken tussen provinciebestuurders en de ministeries, partijen: veel provinciale politici hebben – veelal via hun partij – hebben een persoonlijk net aan contacten in het Haagse;
- Relatie tot de EU via het Comité van de Regio's: de provincie zijn via het IPO weer vertegenwoordigd in dit Comité dat weer belangrijk is voor het verkrijgen van geld uit Europese structuurfondsen.²¹

Kabinet Rutte

Met de komst van het kabinet Rutte is er wellicht toch weer verandering in de lucht en komt er mogelijk een einde aan het opgeblazen bestuur. Zo staat in het concept regeerakkoord vermeld: 'Per terrein zijn ten hoogste twee bestuurslagen betrokken bij hetzelfde onderwerp'.²² Aangezien bij alle (beleids)terreinen de rijksoverheid betrokken is, moet dit wel ten koste gaan van de provincies. In het akkoord staat ook vermeld dat de 'taken van het bestuur op een zo dicht mogelijk bij de burger gelegen niveau worden gelegd'.²³ De gemeente is daar de beste kandidaat voor. Zo wordt het speeltje van de provincies van de laatste jaren – de jeugdzorg – vrijwel zeker overgeheveld naar de gemeenten. Verder komt het kabinet Rutte komt in ieder geval met een voorstel tot opschaling van het provinciaal bestuur in de Randstad (Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, Flevoland). In het regeerakkoord hebben VVD-CDA verder vastgesteld dat de kerntaken van de provincies liggen op de gebieden ruimte, economie en natuur.²⁴

Opgeblazen democratie

Als Peters gelijk heeft dat er sprake is van opgeblazen bestuur, dan is de pendant daarvan een opgeblazen democratie. Op 7 maart 2007, de dag van de Provinciale Statenverkiezingen, probeert *nrc.next* de lezers een handje te helpen met het maken van een keuze.²⁵ De krant biedt een beknopt overzicht per provincie van de drie of vier belangrijkste geboekte resultaten over de afgelopen vier jaar en wat de belangrijkste voornemens zijn van PvdA, VVD en CDA voor de volgende vier jaar. Maar liefst 28 genoemde resultaten liggen in het domein Ruimte of hebben een sterk ruimtelijk aspect, 5 liggen in het domein Natuur, 1 in Milieu en 4 in Overig. Bij de voornemens is het niet veel anders:

²¹ *Het opgeblazen bestuur*, pagina 121 e.v.

²² Regeerakkoord VVD-CDA, 30 september 2010, pagina 5.

²³ Regeerakkoord VVD-CDA, 30 september 2010, pagina 5.

²⁴ Regeerakkoord VVD-CDA, 30 september 2010, pagina 5.

²⁵ 'Vandaag gaat het hierover'. In: *nrc.next*, 7 maart 2007.

Ruimte, Infrastructuur en Bouwen scoren daar erg hoog. Een paar keer wordt jeugdzorg en jeugdbeleid genoemd, een enkele keer zorg voor monumenten.

Kiezers weten op provinciaal niveau niet wat er speelt, welke belangen en tegenstellingen er op het spel staan, welke problemen en mogelijke oplossingen. Wie stemt doet dat uit plichtsbesef of omdat er andere dan provinciale belangen op het spel staan: een populariteitstest voor de landelijke politiek of de samenstelling van de Eerste Kamer.²⁶ Op de dag van de statenverkiezingen in 2007 scheef *nrc.next* in het redactioneel commentaar: 'Het gaat vandaag vooral om de samenstelling van de senaat, maar 'eigenlijk' om een bevolkingsonderzoek naar de nieuwe coalitie van CDA-PvdA-CU'.²⁷ Dat is bij de statenverkiezingen van 2011 nog sterker het geval: weet de regeringscoalitie voldoende steun te verwerven voor een meerderheid in de Eerste Kamer?²⁸ Een beschouwing in *de Volkskrant* van 18 januari 2011 lat er in ieder geval geen twijfel over bestaan: 'Belangrijkste statenverkiezingen ooit' luidt de kop boven een beschouwing van Jan Hoedeman.²⁹

Statenverkiezingen 2011

De statenverkiezingen van 2011 zijn inderdaad in enkele opzichten afwijkend geweest. Meer dan ooit ging het om de landelijke politiek, met name om de vraag of de gedoogcoalitie een meerderheid in de Eerste Kamer zou krijgen en welke rol de Eerste Kamer speelt in het politiek bestel.³⁰ Meer in het bijzonder stond de vraag centraal hoeveel zetels de PVV zou bemachtigen. Het werd meer en meer een gepolariseerde strijd tussen enerzijds VVD-CDA-PVV en anderzijds de oppositiepartijen. Provinciale thema's bleven hierdoor sterk onderbelicht.³¹ *de Volkskrant* probeerde in februari in een serie 'De Provincie Kiest' per provincie het centrale verkiezingsonderwerp vast te stellen.³² Pas op verkiezingsdag 2 maart kwam *nrc.next* met een overzicht van de belangrijkste provinciale strijdpunten.³³

Het nationale karakter van de statenverkiezingen werd verder versterkt door het optreden van landelijke politici die weinig met de statenverkiezingen te maken hebben: premier Rutte (VVD), fractieleiders Cohen (PVDA), Sap (GL), Pechtold (D66), Roemer (SP) en Wilders (PVV) uit de Tweede Kamer en lijsttrekkers voor de Eerste Kamer, zoals Brinkman (CDA), Hermans (VVD) en De Graaf (PVV).³⁴ Een foto van de CDA-top op de verkiezingsavond verbeeldt niet alleen het nationale karakter van de verkiezingen, maar ook de leiderschapsproblemen bij deze partij. Op de foto staan de fractieleider in de Tweede

²⁶ Op de verkiezingsavond van 2 maart 2011 presenteerde de NOS een enquête waaruit bleek dat ruim 70% van de kiezers koos vóór of tegen het kabinet.

²⁷ *nrc.commentaar, Provinciale identiteit*, *nrc.next*, 7 maart 2007.

²⁸ 'Centrum van beschouwing wordt politieke boksring', In: *de Volkskrant*, 10 november 2010, pagina 8.

²⁹ 'Belangrijkste statenverkiezingen ooit', In: *de Volkskrant*, 18 januari 2011, pagina 7.

³⁰ Zie bijvoorbeeld 'Tweede Kamertje spelen?', In: *Trouw*, 24 februari 2011, de Verdieping en 'De Eerste Kamer', In: *de Volkskrant*, 19 februari 2011, het Vervolg.

³¹ Jan Hoedeman, 'Weinig provincie in radiodebat', In: *de Volkskrant*, 14 februari 2011, pagina 3.

³² 'De Provincie Kiest', In: *de Volkskrant*, 14 februari 2011 en daarna. Zie ook overzicht pagina 38.

³³ 'Lopen de kiezers in de twaalf provincies hier warm voor?', *nrc.next*, 2 maart 2011.

³⁴ Zie bijvoorbeeld de reeks met dubbelinterviews met lijsttrekkers voor de Eerste Kamer in *Trouw* vanaf 10 februari 2011 en de interviews met lijsttrekkers in *de Volkskrant* vanaf 24 februari 2011.

kamer, de partijvoorzitter, de lijsttrekker voor de Eerste Kamer en de vicepremier.³⁵ In de verste verte geen provinciale voorman of –vrouw te bekennen.

De nationalisering en polarisering – vóór of tegen de coalitie – heeft in ieder geval als voordeel gehad dat de opkomst 10 procentpunt hoger is geweest dan bij de vorige statenverkiezingen.

Conclusie

Op grond van het voorgaande kan gesteld worden dat uit democratisch oogpunt de provincies zich in een moeilijke positie bevinden. Provincies zijn vooral druk met andere overheden en maatschappelijke organisaties en hebben veel minder directe betekenis voor de burgers. Gevolgen zijn relatief lage opkomst bij de statenverkiezingen, geringe betrokkenheid van burgers bij de provinciale politiek en aanhoudende discussies over positie, taken en rollen van provincies. Voor regionale media is dat een moeilijke uitgangspositie en een bijna onmogelijke opgave burgers te betrekken bij statenverkiezingen. In het volgende hoofdstuk wordt daar nader op ingegaan.

---

³⁵ Zie voorpagina van *Trouw*, 3 maart 2011

Hoofdstuk 3

Zijn regionale media ook provinciale media?

door Niek Hietbrink

Voor de regionale media die serieuze aandacht willen geven aan de statenverkiezingen bestaan er een aantal lastige dilemma's.

Zo hebben de meeste burgers weinig affiniteit met hun provincie en hebben burgers weinig belangstelling voor provinciale problemen. Als we kijken naar de interesse die Nederlandse burgers hebben voor verschillende geografische gebieden – buurt en wijk, de gemeente, de streek, de provincie, Nederland, Europa en het gebied buiten Europa – dan blijkt dat de interesse in 'de provincie' van al deze gebieden gemiddeld het laagst scoort en de interesse in 'de gemeente' het hoogst.³⁶ Wat er in de eigen gemeente en regio speelt is voor veel burgers al voldoende. Twentenaren maken zich druk over de toekomst van vliegveld Twente en in West Overijssel is er belangstelling voor IJsseldelta Zuid. Omgekeerd is die belangstelling waarschijnlijk minimaal.

De provincie neemt bovendien weinig besluiten en maakt weinig keuzes die voor de burgers en de publieksmedia de moeite waard zijn. De belangrijkste gesprekspartners van de provincie zijn gemeenten, maatschappelijke organisatie en functionele besturen. Dat betekent veel tijd en aandacht voor processen en procedures, veelal achter de schermen, maar voor publieke en media niet direct interessant.

De provinciale media zijn eerder regionaal georiënteerd dan provinciaal. Ze werken met redacties die slechts een deel van de provincie bestrijken of een deel van meer provincies als dat 'natuurlijker' is. Zo bestrijkt de regio-editie Zwolle van *de Stentor*: Zwolle, Kampen, Noordwest Overijssel, de (noord) Veluwe en het Vechtdal. Dat betekent dat het voor dit medium moeilijk is een echt provinciaal platform te zijn voor provinciale politieke issues. Uit de missie van de Stentor blijkt dat het perspectief niet specifiek op de provincie is gericht, maar zeer breed is: van woonplaats tot buitenland³⁷:

In de Stentor vindt u iedere ochtend het laatste nieuws uit uw woonplaats, uw regio en uit binnen- en buitenland. Voorzien van achtergrondinformatie, analyses en commentaren. Met de Stentor weet u wat er speelt, zowel bij u om de hoek als elders in ons land of waar ook ter wereld. Regelmatig bijgevoegde specials informeren u over actuele thema's zoals bijvoorbeeld vakantie, sport, onderwijs of auto's. Een compleet dagblad dat u, naast het dagelijks nieuws, veel extra's biedt.

Bij de regionale publieke omroepen ligt dat wellicht een slag anders aangezien zij de uitdrukkelijke taak hebben een podium te vormen voor nieuwsvoorziening en

³⁶ Vergeer, M. (1993) 'Geografische reikwijdte van informatie-interesse en het gebruik van lokale media'. In K. Renckstorf, e.a. (red.) (1993). *Communicatiewetenschappelijke Bijdragen 1992-1993* (p.221-240). Nijmegen: ITS.

³⁷ www.destentor.nl, 15 september 2011.

opnieuvorming op provinciaal niveau. Ook de bekostiging van regionale omroepen vindt plaats vanuit de provinciale overheid. Voor ongeveer de helft worden zij bekostigd uit de provinciale kas. De doelgroepen zijn – heel onlogische naar onze mening - gedefinieerd langs provinciale grenzen.³⁸ Daarom ligt de provinciale invalshoek bij regionale omroepen wellicht meer voor de hand dan bij de regionale kranten. Zo valt op de site van *RTV Oost* onder ‘Missie’ het volgende te lezen³⁹:

‘RTV Oost maakt onafhankelijke radio en televisie die beantwoordt aan de belevingswereld van de Overijsselse bevolking en waarmee ze zich onderscheidt van andere stations.’

Dat onderscheidende begint bij een onafhankelijke nieuwsvoorziening die de Overijsselse bevolking op internet, radio en TV informeert over wat er zich in of met betrekking tot de provincie afspeelt.

Wij maken programma's met brede aandacht voor wat er gaande is in de Overijsselse samenleving. De programma's van *RTV Oost* stimuleren de politieke en maatschappelijke discussie en dragen zodoende bij aan de opnieuvorming.

Maar ook *RTV Oost* werkt met drie redacties die gericht zijn op te onderscheiden regio's binnen de provincie Overijssel: Twente, Salland en West Overijssel. *Omroep Gelderland* kent naast de centrale redactie in Arnhem drie buitenposten in Apeldoorn, Doetinchem en Nijmegen. *RTV Noord* werkt sinds enige tijd met een nieuwe structuur waarin verslaggevers meer ‘vanuit huis’ als camjo te werk gaan om zo dicht bij het nieuws te zitten. Ook dit duidt op een behoefte om in ieder geval niet alleen op provinciaal niveau te opereren, maar ook op een kleinschaliger regionaal niveau.

De situatie van regionale media

Al in 1998 constateerde Piet Bakker in een onderzoek naar de kwaliteit van de gemeentelijke berichtgeving van de regionale en de lokale pers dat ‘de basale informatievoorziening door lokale en regionale pers samen, enkele uitzonderingen daargelaten, voldoet aan de verwachtingen.’ Daartegenover stond dat ‘analyse, achtergronden, context en kritiek ontbreken waar ze verwacht zouden mogen worden.’⁴⁰

Met name het ontbreken van genres met enige diepgang valt tegen de achtergrond van het ideaal van goed geïnformeerde burgers op.

De situatie van de regionale pers is sindsdien aanzienlijk verslechterd. De oplages dalen nog harder dan bij landelijke kranten. Dit betekent teruglopende inkomsten waardoor er regelmatig gekort wordt op redactiebudgetten. In 2008 spreekt Bakker al van een ‘bloedbad’ in de regio: ‘oplages dalen snel, vrijwel nergens is nog keuze uit verschillende

³⁸ Zie voor een vergelijkbaar standpunt: Mulder, R (2011), ‘Organiseer de regionalen anders.’ In: *Villamedia*, 1 juli 2011, jaargang 3, nr 12, pagina 24.

³⁹ www.rtvooost.nl, 15 september 2011.

⁴⁰ Bakker, P. (1998). *Regionale Journalistiek. De pluriformiteit voorbij*. Amsterdam: Het Spinhuis.

titels terwijl de positie van de regionale kranten in hun verspreidingsgebied in een rap tempo verzwakt.⁴¹

In het adviesrapport van de 'Tijdelijke commissie innovatie en toekomst pers' onder leiding van Eelco Brinkman wordt met betrekking tot de hele krantenmarkt gesproken van 'een noodleidende sector', waarbij de situatie voor de regionale kranten nog het meest penibel lijkt: hier dalen de oplages tussen 2005 en 2008, met uitzondering van de *Barneveldse Courant*, tussen de 6 en de 16%.⁴² De commissie constateert:

*'Regionaal is de situatie urgenter en lijken de gevolgen acuter in te grijpen dan op landelijk niveau. De markten waarop regionale dagbladen moeten opereren zijn beperkter; de teruggang in oplages en advertentieomzet wegen daarom zwaarder. Bovendien bestaan er in de regio minder media die de noodzakelijke rol van de pers in de democratie kunnen invullen. Zowel landelijk als regionaal worden printmedia gedwongen tot meer efficiëntie en is innovatie één van de belangrijkste strategische antwoorden.'*⁴³

De situatie bij de regionale omroep is anders. Regionale omroepen, en met name televisie, bestaan veel korter dan de regionale kranten. De financiële situatie van regionale omroepen is al jaren niet rooskleurig, maar van een achteruitgang in publieksbereik en inkomsten zoals bij de regionale kranten, is geen sprake. Rutten noemt de positie van de regionale omroep 'kwetsbaar', en dat geldt met name voor de regionale televisie die anno 2006 nog in een 'ontwikkelingsfase zit die vraagt om doorontwikkeling'.⁴⁴ Volgens Rutten worden de regionale omroepen financieel gezien nauwelijks in staat gesteld om 'in het huidige medialandschap een volwaardige invulling te geven aan hun publieke opdracht'.⁴⁵ Dit resulteert er bijvoorbeeld in dat regionale omroepen slechts televisie uitzendingen kunnen verzorgen van één à twee uur per dag, die daarna meerdere keren wordt herhaald. De overkoepelende organisatie van regionale omroepen noemt de financiële situatie zelfs 'schrijnend'.⁴⁶ Omdat radio aanzienlijk goedkoper is om te produceren wordt voor dit medium wel een meer continue uitzending gemaakt.

---

⁴¹ Bakker, P. (2008). 'Bloedbad in de regio. In: De Nieuwe Reporter, 24-12-2008, <http://www.denieuwereporter.nl/2008/12/bloedbad-in-de-regio/>.

⁴² Brinkman, E.e.a. (2009). *De volgende editie. Adviesrapport van de Tijdelijke commissie innovatie en toekomst pers*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

⁴³ Brinkman, E.e.a. (2009) *De volgende editie. Adviesrapport van de Tijdelijke commissie innovatie en toekomst pers*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. p6.

⁴⁴ Rutten, P. (2006), *De toekomst van de regionale publieke omroep: verkenning van maatschappelijke, culturele en journalistieke betekenis*. Hilversum: Stichting ROOS. p5.

⁴⁵ Rutten, P. (2006), *De toekomst van de regionale publieke omroep: verkenning van maatschappelijke, culturele en journalistieke betekenis*. Hilversum: Stichting ROOS. p5.

⁴⁶ Krul, R., Regionale televisie mist kijkers en geld (2008), *NRC Handelsblad*, 28-02-2011, [http://vorige.nrc.nl/media/article1884113.ece/Regionale televisie mist kijkers en geld](http://vorige.nrc.nl/media/article1884113.ece/Regionale_televisie_mist_kijkers_en_geld) (16-9-2011)

Bereik regionale media

Met de oplages loopt ook het bereik van regionale kranten terug. In 2001 hebben de regionale dagbladen nog een gemiddeld bereik van 45%⁴⁷, in 2010 is dat teruggelopen tot zo'n 33%.⁴⁸ Wat opvalt is dat de dekking in Flevoland veel lager is dan in de andere provincies. De binding met de regio is hier, mede door de relatief korte historie van de provincie, een stuk minder. Op basis van de dekking van regionale kranten lijkt in Friesland de sterkste binding met de regio te bestaan.

Provincie	Bereik regionale kranten ⁴⁹	Bereik regionale kranten, inclusief doorgeven ⁵⁰
Groningen	28%	37%
Friesland	38%	50%
Overijssel	36%	45%
Gelderland	27%	34%
Flevoland	6%	7%

Tabel 1: Bereik regionale kranten

Voor het bereik van de regionale omroepen grijpen we terug op het rapport van Rutten die bereikcijfers geeft van 2005. De regionale televisie noteert verrassend genoeg bereikcijfers die qua hoogte vergelijkbaar zijn met die van regionale kranten.

Omroep	Dagbereik TV
RTV Noord	37,5%
Omroep Friesland	25,5%
RTV Oost	34,4%
Omroep Gelderland	23,2%
Omroep Flevoland	17,5%

Tabel 2: Bereik Regionale Televisie

Kwalitatief gaat de vergelijking uiteraard mank omdat het gebruik en de impact van krant en omroep in veel opzichten veel van elkaar verschillen, bijvoorbeeld in minuten tijdsbesteding per dag, waarin de regionale krant de regionale televisie waarschijnlijk overtreft. Ook zijn er

⁴⁷ Bakker, P. en Scholten O., (2003). *Communicatiekaart van Nederland*. Alphen aan den Rijn: Kluwer

⁴⁸ NOM print media monitor (2010). <http://www.nommedia.nl> (16-sep-2011).

⁴⁹ <http://www.oplagen-dagbladen.nl> (16 sep. 2011).

⁵⁰ Berekeningswijze: verspreide oplage plus dagelijks doorgegeven exemplaren van het dagblad gedeeld door het aantal particuliere afgiftepunten (huishoudens) x 100. Bron: <http://www.oplagen-dagbladen.nl> (16 sep. 2011)

– overigens niet eenduidige - verschillen in impact tussen het lezen van de krant en het kijken naar televisie.⁵¹

In termen van marktaandeel, ten opzichte van de landelijke televisie, neemt de regionale televisie een bescheiden positie in met een gemiddeld marktaandeel over 2005 van ongeveer 3% (variërend van 5,2% voor *RTV Noord* tot 0,7% voor *Omroep Flevoland*). Het grote verschil tussen dagbereik en marktaandeel is een gevolg van de beperkte programmering van de regionale (televisie)omroepen: van 1 tot 2 uur per dag. De herhaling van de betreffende programma's draagt echter bij aan het relatief hoge dagbereik. De regionale radio verkeert in een veel gunstiger positie. In de meeste provincies is hij marktleider met marktaandelen van tussen de 7,7% (*Radio Flevoland*) en 33,9% (*Radio Noord*).

Om de vergelijking tussen de verschillende media nog iets verder door te voeren kan gekeken worden naar het aantal minuten per dag dat Nederlanders gebruik van het nieuws van de verschillende media. Hier valt te zien dat de televisie door de gemiddelde Nederlander ongeveer drie kwartier per dag gebruikt wordt voor nieuws (waarvan gemiddeld zo'n 3% voor de regionale omroep), de krant 21 minuten per dag (waarvan gemiddeld ongeveer de helft voor regionale dagbladen) en ongeveer een kwartier voor de radio (ongeveer 1/3 van de tijd voor de regionale omroep).

Mediumtype	Totaal
Televisie	46,7
Radio	15,3
Dagbladen/e-papers	20,9
Opiniebladen	1,5
Internet/RSS-feeds	6,9
Teletekst	6,7
Totaal	98,0

Tabel 3: Nieuwsgebruik per mediumtype in minuten per dag.⁵²

Media en democratie

Media zijn onmisbaar voor het functioneren van een democratie. Dit geldt op landelijk niveau⁵³, op lokaal niveau⁵⁴, en evenzeer op provinciaal niveau. Afhankelijk van de gehanteerde opvatting over democratie worden er aan de media verschillende eisen gesteld. Vanuit de *liberale* opvatting over democratie wordt van de media verwacht dat zij voldoende aandacht geven aan feitelijke politieke ontwikkelingen, de 'prestaties' van

⁵¹ Kleinnijenhuis, J. e.a. (2003), *De puinhopen in het nieuws*. Alphen aan den Rijn: Kluwer

⁵² <http://www.mediamonitor.nl/content.jsp?objectid=9845> (16 sep. 2011)

⁵³ Kleinnijenhuis, J. en J.H. Takens (2010), *Het politieke nieuwsaanbod van dagbladen en televisie: objectief en pluriform?* In: R. Andeweg & J.J.A Thomassen (eds.). *Democratie doorgelicht: het functioneren van de Nederlandse democratie*. Leiden: Leiden University Press.

⁵⁴ Voorst, E. van, N. Hietbrink en B. Keulen (2010), *Lokale nieuwsmedia en de raadsverkiezingen van 2010*, Een onderzoek naar de berichtgeving over de raadsverkiezingen door lokale nieuwsmedia in vijf gemeenten in Nederland. Zwolle: Hogeschool Windesheim, School of Media.

politieke partijen en een afspiegeling bieden van standpunten van alle politieke partijen. Vanuit de *participatieve* en *deliberatieve* opvatting verwacht men dat media in voldoende mate en op pluriforme wijze aandacht geven aan standpunten vanuit de samenleving, die bijvoorbeeld leven bij belangengroepen, bedrijven en burgers.⁵⁵

Vergelijkbaar hiermee wordt ook wel van journalistieke media verwacht dat zij in de samenleving de bepaalde functies vervullen: de informatiefunctie, de opiniëeringsfunctie, de expressiefunctie en de kritiekfunctie.⁵⁶

Deze vier functies zijn min of meer algemeen aanvaard onder journalisten in Nederland.⁵⁷ Hoewel de expressiefunctie, het tot uitdrukking brengen welke standpunten er leven in de samenleving, in de praktijk vaak minder uit de verf komt. Meer omstreden is de zogeheten mobilisatiefunctie, dat wil zeggen dat de journalistiek als doel moet hebben burgers aan te zetten tot bepaalde vormen van gedrag, bijvoorbeeld om te gaan stemmen, omdat onder journalisten de opvatting leeft dat zij slechts als buitenstaander verslag moeten doen van gebeurtenissen en niet moeten trachten deze te beïnvloeden.

Eén belangrijk onderscheid bij het bespreken van dergelijke mediafuncties is het onderscheid tussen normatieve en descriptieve functies. Normatief zijn de functies die de media volgens bepaalde normen – in dit geval democratische normen – behoren te vervullen, en descriptief zijn de functies die ze feitelijk vervullen. Een voorbeeld van een descriptieve functie is de agendabepalende functie van de media.⁵⁸

Deze houdt in dat media door aan bepaalde onderwerpen (veel) aandacht te besteden, de burger het besef geven dat deze onderwerpen belangrijk zijn. En dat ze hiermee mede de agenda van het maatschappelijk debat bepalen. Door aandacht te besteden aan de verkiezingen zouden lokale media kunnen bijdragen aan het gevoel bij burgers dat deze verkiezingen ertoe doen.

Daarnaast kiezen media noodgedwongen een bepaalde invalshoek bij iedere gebeurtenis die zij verslaan. In de literatuur spreekt men er hierbij van dat journalisten gebeurtenissen ‘framen’, d.w.z. dat zij gebeurtenissen presenteren vanuit een, vaak onbewust gehanteerd, referentiekader. Bij de gemeenteraadsverkiezingen kunnen lokale media bijvoorbeeld een institutioneel perspectief of het perspectief van de burger kiezen. Zij kunnen er ook voor kiezen de campagne te ‘framen’ als nationale of als provinciale verkiezingen, vanuit het perspectief van de politiek (institutioneel) of vanuit het perspectief van de burger, als campagnenieuws of inhoudelijk. Uit onderzoek blijkt dat een dergelijke ‘framing’ van onderwerpen het oordeel van het publiek kan beïnvloeden.⁵⁹

---

⁵⁵ Kleinnijenhuis, J. en J.H. Takens (2010), *Het politieke nieuwsaanbod van dagbladen en televisie: objectief en pluriform?* In: R. Andeweg & J.J.A. Thomassen (eds.), *Democratie doorlicht: het functioneren van de Nederlandse democratie*. Leiden: Leiden University Press.

⁵⁶ Bakker P. (1998). *Regionale journalistiek, de pluriformiteit voorbij*. Amsterdam: Het Spinhuis.

⁵⁷ Zie bijv. Deuze, M. (2002), *Journalists in The Netherlands*. Amsterdam: ASCOR.

⁵⁸ Kleinnijenhuis, J. en E. Rietberg (1994), ‘Media en het politieke kringloopmodel’. In: *Massacommunicatie*, 22(2), 74–95.

⁵⁹ Boer, C. de, en Brennecke, S. (2009), *Media en Publiek*. Amsterdam: Boom.

Niet alleen vanuit wetenschappelijk oogpunt wordt er gesproken over de functies van media in een democratie. Voor de omroep bestaat er zelfs een wettelijke plicht om bij te dragen aan 'de democratische sociale en culturele behoeften van de Nederlandse samenleving'.⁶⁰

Voor regionale publieke media wordt verder het volgende voorgeschreven: 'Het programma-aanbod van de regionale en lokale mediadienst bestaat per programmakanaal voor ten minste vijftig procent van de duur uit aanbod van informatieve, culturele en educatieve aard dat in het bijzonder betrekking heeft op de provincie respectievelijk de gemeente waarvoor het aanbod bestemd is.'⁶¹

Rutten vraagt zich af of de regionale omroep voor deze rol voldoende toegerust is: 'Omdat het regionale medialandschap onder invloed van saneringen in de regionale pers verschaalt, is een belangrijkere rol voor de regionale publieke omroep voor de democratie in de regio onvermijdelijk. De beperkte hoeveelheid middelen die de Nederlandse regionale publieke omroepen momenteel tot hun beschikking hebben, staat in de weg dat ze die rol in de regio ten volle kunnen waarmaken.'⁶²

Berichtgeving over de gemeenteraadsverkiezingen 2010

Eerder onderzoek van het kenniscentrum van de School of Media wees uit dat de lokale media, te weten lokale edities van regionale kranten, huis-aan-huisbladen en lokale omroepen, in ieder geval niet in de haarvaten van de lokale democratie zitten. De onderzoekers constateerden in 2010 dat de media weinig inhoudelijke informatie brengen voor de kiezers, maar zich veelal beperken tot 'campagnenieuws'. Lokale strijdpunten worden schaars belicht zodat oordeelsvorming van de burgers over lokale onderwerpen nauwelijks mogelijk is. In feite wordt de lokale democratie niet ondersteund door de media waarvan dat verwacht mag worden, behalve voor wat betreft de agendering van de verkiezingen.⁶³

Ook het functioneren van de landelijke (print-)media gedurende de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen werd onderzocht. De Nederlandse Nieuwsmonitor constateerde dat bij de landelijke Nederlandse kranten (en Nu.nl) de aandacht niet of nauwelijks uitging naar lokale lijsttrekkers, maar vooral de landelijke kopstukken publiciteit genereerden.⁶⁴

---

⁶⁰ Mediawet 2008, artikel 2, 1 lid 2.

⁶¹ Mediawet 2008, artikel 2, 70.

⁶² Rutten, P. (2006). *De toekomst van de regionale publieke omroep: verkenning van maatschappelijke, culturele en journalistieke betekenis*. Hilversum: stichting ROOS, p.5.

⁶³ Voorst, E. van, N. Hietbrink en B. Keulen (2010). *Lokale nieuwsmedia en de raadsverkiezingen van 2010*, Een onderzoek naar de berichtgeving over de raadsverkiezingen door lokale nieuwsmedia in vijf gemeenten in Nederland. Zwolle: Hogeschool Windesheim School of Media

⁶⁴ Scholten, O. e.a.(2010). *Gemeenteraadsverkiezingen: een voorproefje van wat ons te wachten staat*. Amsterdam: Nieuwsmediamonitor.

Deze resultaten waren reden om na te gaan welke rol de regionale media vervullen in de berichtgeving over de verkiezingen voor de provinciale staten.

Tijdens het schrijven van dit onderzoeksverslag kwamen reeds de eerste resultaten beschikbaar van onderzoek naar de berichtgeving door landelijke media over de provinciale statenverkiezingen 2011.⁶⁵

Landelijke nieuwsmedia en de statenverkiezingen 2011

Het NOS Journaal en het RTL-4 Nieuws besteedden in bescheiden mate aandacht aan de statenverkiezingen. In de twee maanden voorafgaand aan verkiezingen zonden beide nieuwsrubrieken respectievelijk 19 en 13 items over de verkiezingen uit. Dat is gemiddeld eens in de drie dagen een bericht, per rubriek. Bij het RTL-4 Nieuws waren de verkiezingen wat vaker het openingsonderwerp.

Zoals te verwachten, kwamen in bijna alle items politici aan het woord. Bij de NOS waren in zeven items burgers aan het woord, bij het RTL-4 Nieuws in vier items. Deskundigen en het maatschappelijk middenveld kwamen hoegenaamd niet in beeld. De thematiek en de bronnen waren in bijna alle items landelijk en niet provinciaal.⁶⁶

De zeven landelijke kranten berichtten uitgebreid over de provinciale statenverkiezingen.⁶⁷ Het ging in twee maanden om gemiddeld 433 artikelen per krant, ruim acht berichten per krant per dag. Van dit nieuws was 56% inhoudelijk nieuws en 44% campagnenieuws. De onderwerpen die het meest aan bod kwamen waren *Economie en werkgelegenheid* (20%), *Verkeer en Milieu* (15%), *Criminaliteit en veiligheid* (13%), *Buitenlands beleid en defensie* (11%), en *Immigratie en integratie* (8%). De onderzoekers concluderen dat de berichtgeving vooral een landelijk karakter had. Dat is voor landelijke media nauwelijks verwonderlijk.

Conclusie

In hoeverre zijn regionale media provinciale media? Op grond van het voorgaande kan worden gesteld dat de provinciale invalshoek wellicht eerder verwacht kan worden bij de regionale omroepen dan bij de regionale kranten: het verspreidingsgebied van regionale kranten loopt niet strikt langs provinciale grenzen, traditiegetrouw brengen provinciale kranten – op hun binnenlandpagina – ook landelijk nieuws en ze kennen deelredacties op streekniveau. Dat laatste geldt in beperkte mate ook voor regionale omroepen, maar deze zijn wel ingedeeld langs de provinciegrenzen, ze ontvangen een deel van hun middelen van de provincie en het behoort tot hun wettelijke taak te berichten over ‘de provincie’.

---

⁶⁵ Schaper, J. e.a. (2011), *Pas op de plaats: de provinciale statenverkiezingen in het nieuws*. Amsterdam: Nieuwsmediamonitor

⁶⁶ Schouwstra E. (2011), *Provinciale Statenverkiezingen en de landelijke media*. Ongepubliceerd onderzoeksverslag. Zwolle: Hogeschool Windesheim School of Media.

⁶⁷ Schaper, J. e.a. (2011), *Pas op de plaats: de provinciale statenverkiezingen in het nieuws*. Amsterdam: Nieuwsmediamonitor

Regionale kranten hebben historisch gezien een wat grotere slagkracht dan regionale omroepen. Deze omroepen beschikken over beperkte, maar redelijk stabiele, redactionele mogelijkheden, waarbij vooral de regionale televisie die in de meeste provincies begin jaren negentig opgeld deed, een relatief jong medium is. Bij regionale kranten is sprake van een gestage daling in oplage, middelen en omvang van redacties⁶⁸.

De vrees bestaat dat de provinciale statenverkiezingen van 2011 in grote mate genationaliseerd worden. Schaper e.a. hebben aangetoond dat dit bij de landelijke media in hoge mate het geval is, en dat de provinciale kiezers die vertrouwen op de landelijke media, langs nationale lijnen hun stem zullen moeten bepalen. Een door de NOS uitgevoerde enquête gehouden op 2 maart 2011 bevestigt dit beeld (zie noot 25). De belangrijkste vraag in het voorliggende onderzoek is of burgers die gebruik maken van regionale media, zich in voldoende mate een oordeel kunnen vormen over provinciale strijdpunten. Als dat niet het geval is, waar kunnen burgers dan wel terecht voor provinciale strijdpunten?

Daarom kijken we in het volgende hoofdstuk naar de mate waarin regionale media provinciale thema's aansnijden, of ze verdieping, context en achtergrond brengen rond deze thema's, en wie er een belangrijke rol spelen in de agendering van het verkiezingsnieuws: de redacties, politici, de burger of het maatschappelijk middenveld.

---

⁶⁸ Eggink, G (2011). *De regionale nieuwsvoorziening in de vijf noordelijke provincies: een inventarisatie*. Zwolle: Windesheim, School of Media, intern rapport.

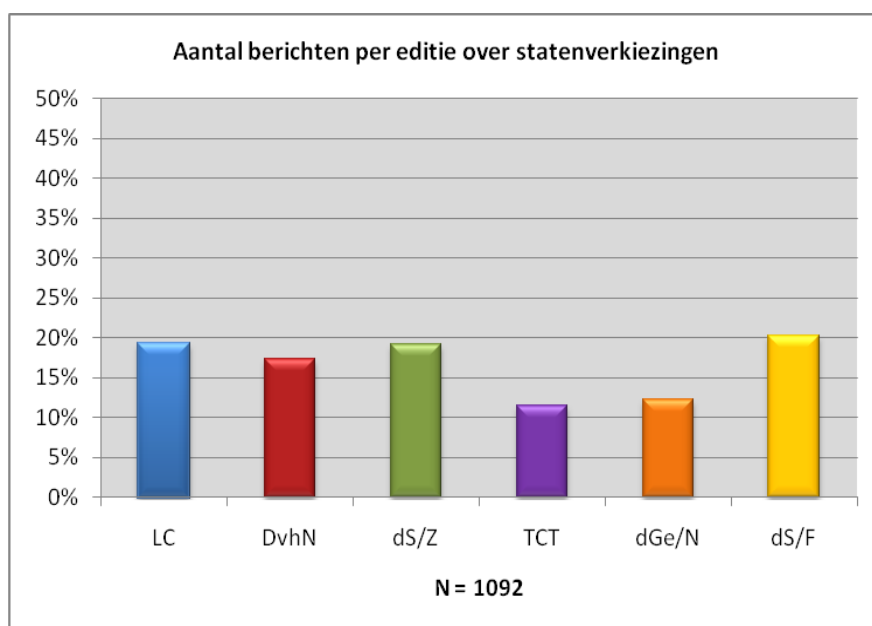
Hoofdstuk 4.1

Kwantitatieve onderzoeksresultaten regionale kranten

door Evert van Voorst

Aantal artikelen

In totaal verschenen er in de zes edities 1092 artikelen over de statenverkiezingen in de periode 3 januari tot en met 2 maart 2011.⁶⁹ De *Leeuwarder Courant*, de beide Stentorbladen en het *Dagblad van het Noorden* hebben ongeveer eenzelfde aantal berichten, tussen de 17 en 20% van het totaal. De *Twentsche Courant Tubantia* en de *Gelderlander*, editie Nijmegen, scoren duidelijk lager met ieder rond de 12% van het totaal aantal berichten.⁷⁰

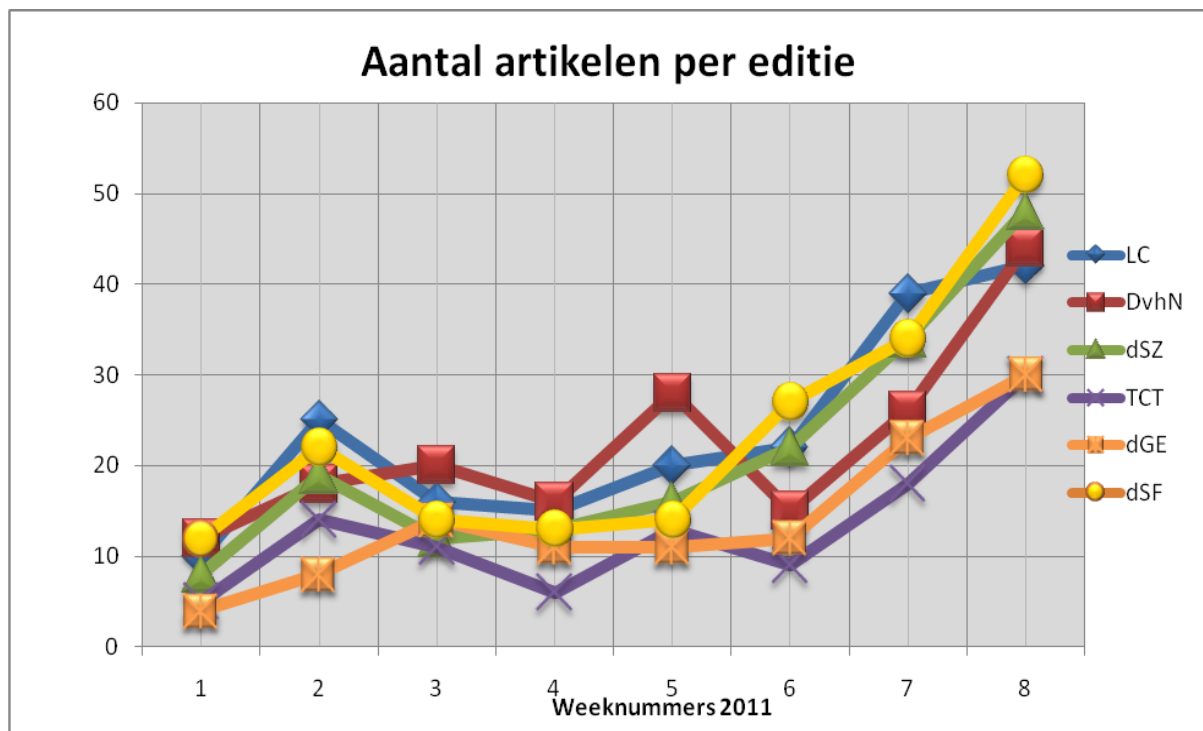

Grafiek 4.1.1: Aantal berichten per editie over de statenverkiezingen

In Grafiek 2 wordt helder weergegeven dat de berichtgeving duidelijk toenam, naarmate de verkiezingen naderden. De *Twentsche Courant Tubantia* en de *Gelderlander*/Nijmegen doen minder sterk mee aan de eindsprint. De piek in week 2 laat zich verklaren uit het bekend worden van de kandidatenlijsten. Week 9 waarin de verkiezingen plaats vonden si niet meegeteld, omdat het een halve week betrof.

⁶⁹ Bij het onderzoek zijn niet de algemene bijlagen betrokken.

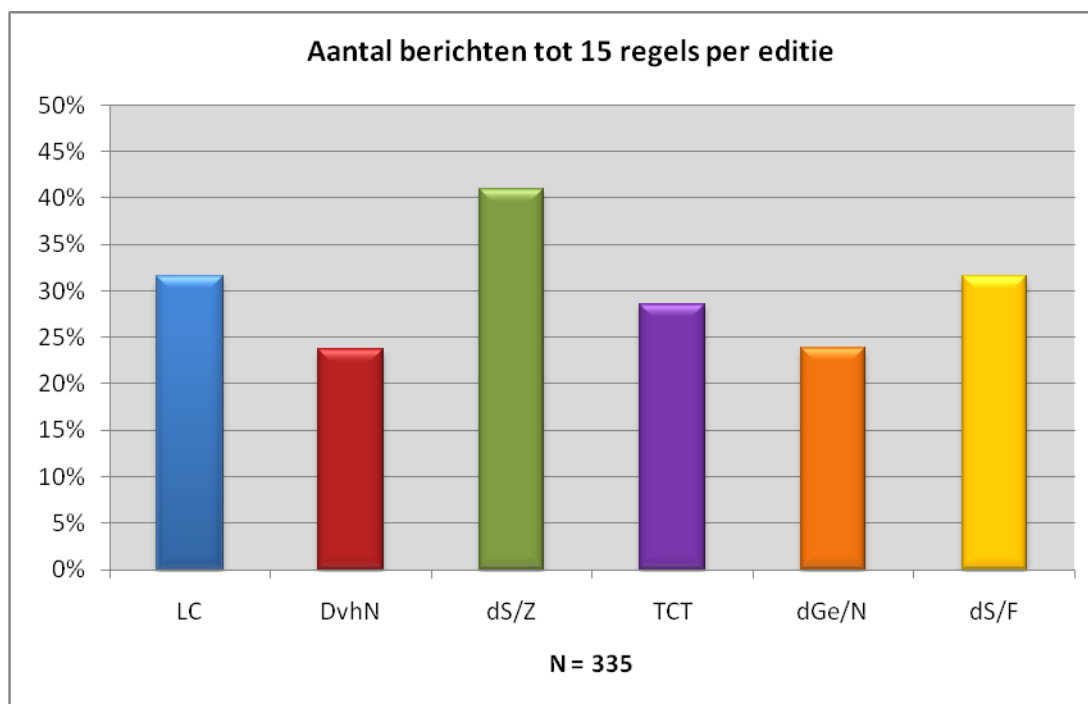
⁷⁰ Voor een vergelijking met een normale maand provinciale berichtgeving zie bijlage A.

Grafiek 4.1.2: Verloop van berichtgeving per editie

Omvang artikelen

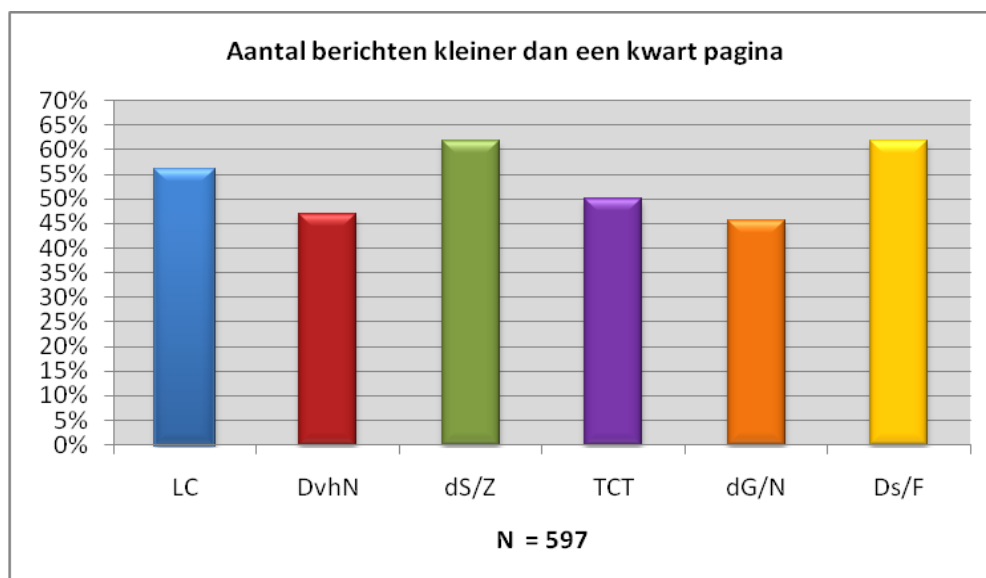
Van de 1092 artikelen zijn er 335 korter dan 15 regels, dat is 31% van het totaal. Het gaat hierbij veelal om aankondigingen, paalberichten e.d. De verdeling van het aantal korte berichten over de verschillende edities vindt u in onderstaande grafiek.

Grafiek 4.1.3: Aantal berichten tot 15 regels per editie

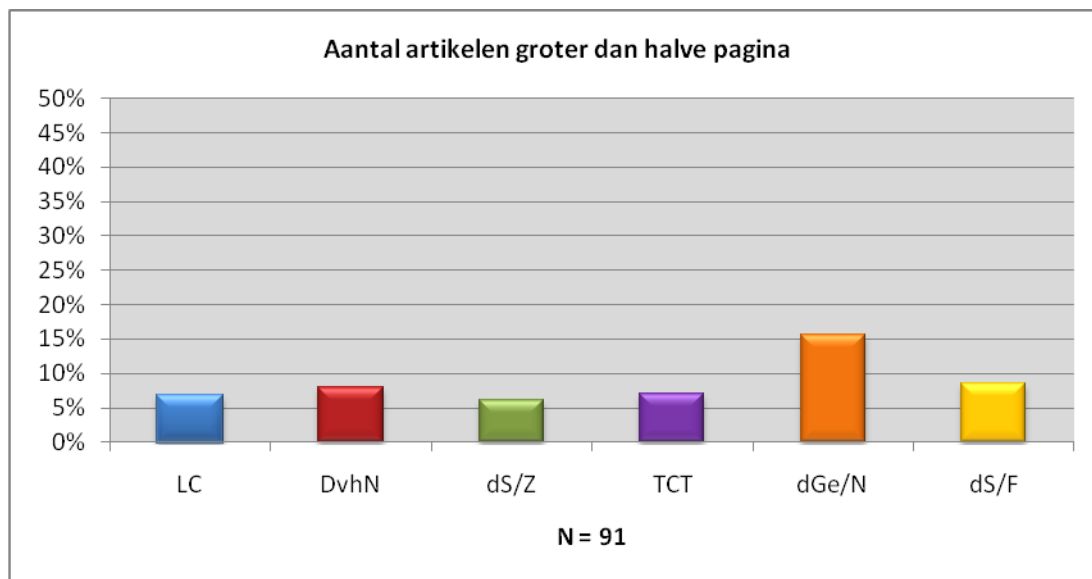
De hoogste score ligt bij *de Stentor/Zwolle* met 41% van het totaal. Onder de 25% zitten het *Dagblad van het Noorden* en *de Gelderlander/Nijmegen* met ieder 24% van het totaal.

Alle artikelen kleiner dan een kwart pagina bij elkaar opgeteld vormen ruim de helft (54%) van alle artikelen. De verschillen tussen de zes kranten zijn niet heel erg groot. Wat opvalt is dat *de Stentor* twee keer het hoogste scoort met 62%.

Grafiek 4.1.4: Aantal artikelen kleiner dan een kwart pagina

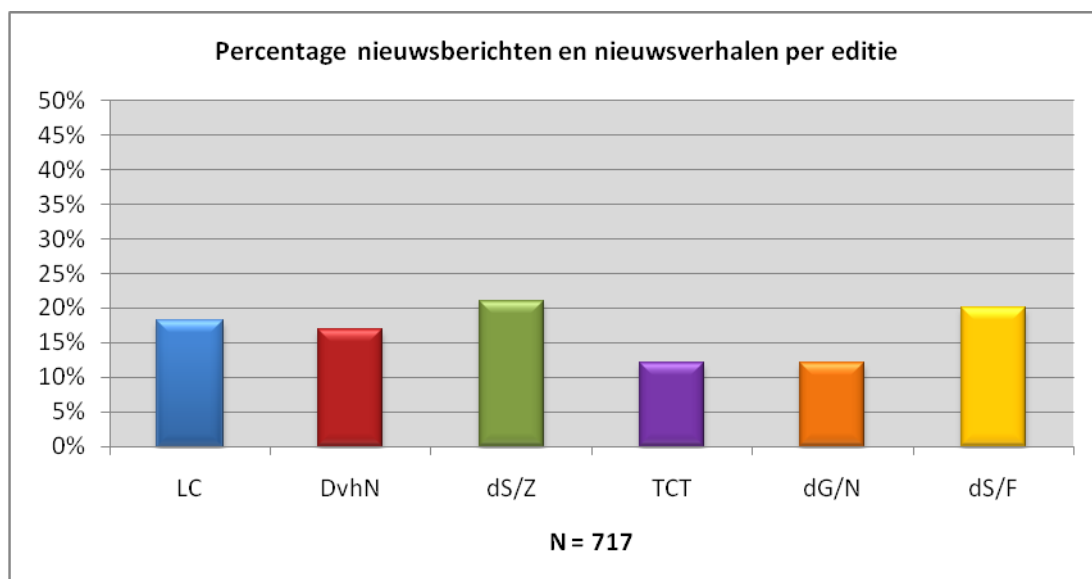
Het aantal langere verhalen lag bij alle edities tussen de 5 en 10%, behalve bij *de Gelderlander*/Nijmegen waar de 16% werd gehaald. Van alle artikelen valt 8% in de categorie groter dan een halve pagina.

Grafiek 4.1.5: Aantal artikelen groter dan een halve pagina

Soort artikelen

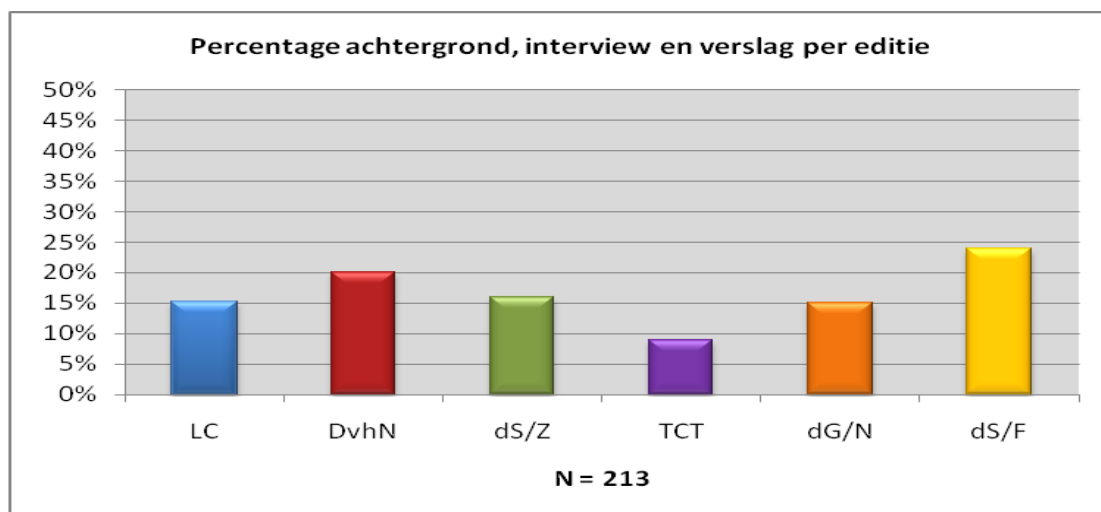
Veruit de meeste artikelen – 65% - is te bestempelen als nieuwsbericht of nieuwsverhaal. De beide Stentorbladen scoren het hoogst. De edities in Twente en Nijmegen scoorden op dit genre lager.

Grafiek 4.1.6: Percentage nieuwsberichten en nieuwsverhalen per editie

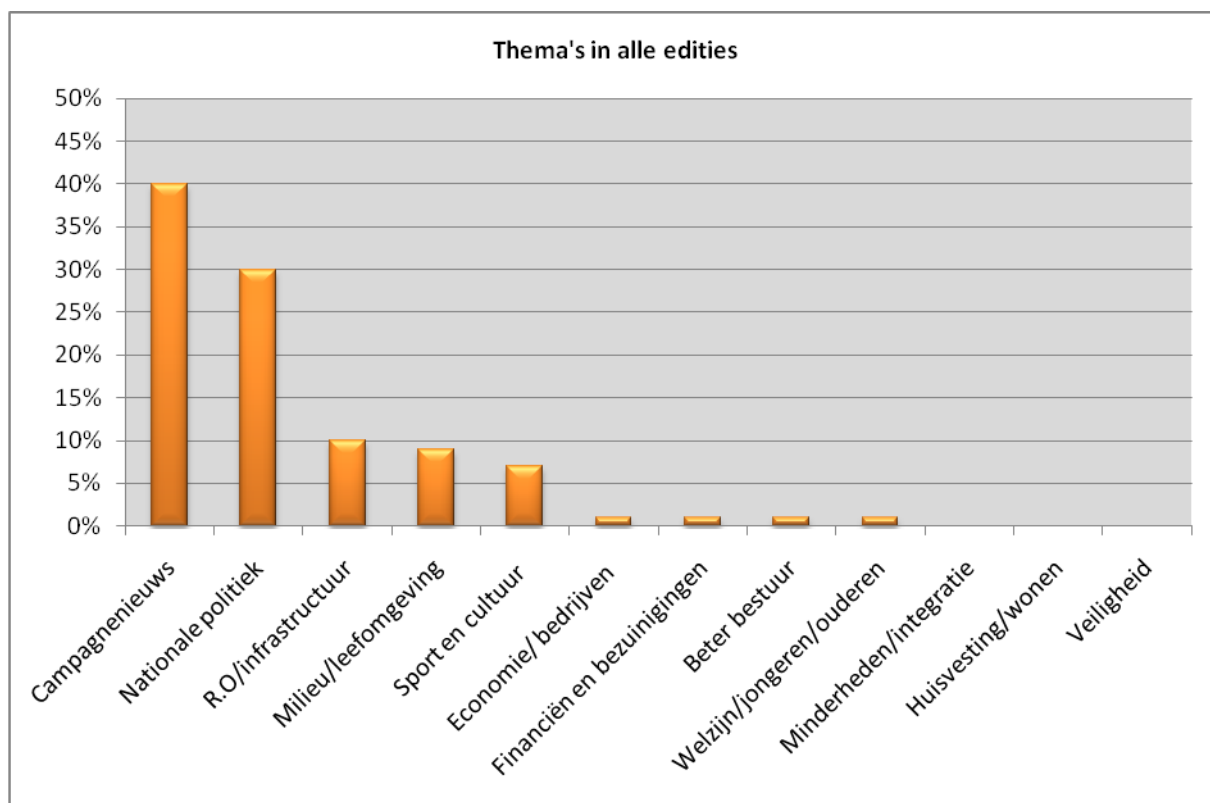
De genres die doorgaans meer tijd en energie vragen van redacteuren en ook informatiever zijn voor de lezers, waren het meest te vinden bij *de Stentor* in Flevoland en het *Dagblad van het Noorden*. Het genre achtergrond, interview, verslag en reportage leverde 213 artikelen op, dat is 19% van het totaal. In Flevoland zit *de Stentor* daar ruim boven, de *Twentsche Courant* zit er ruim onder.

Grafiek 4.1.7: Percentage achtergrond, interview en verslag per editie

Thema's

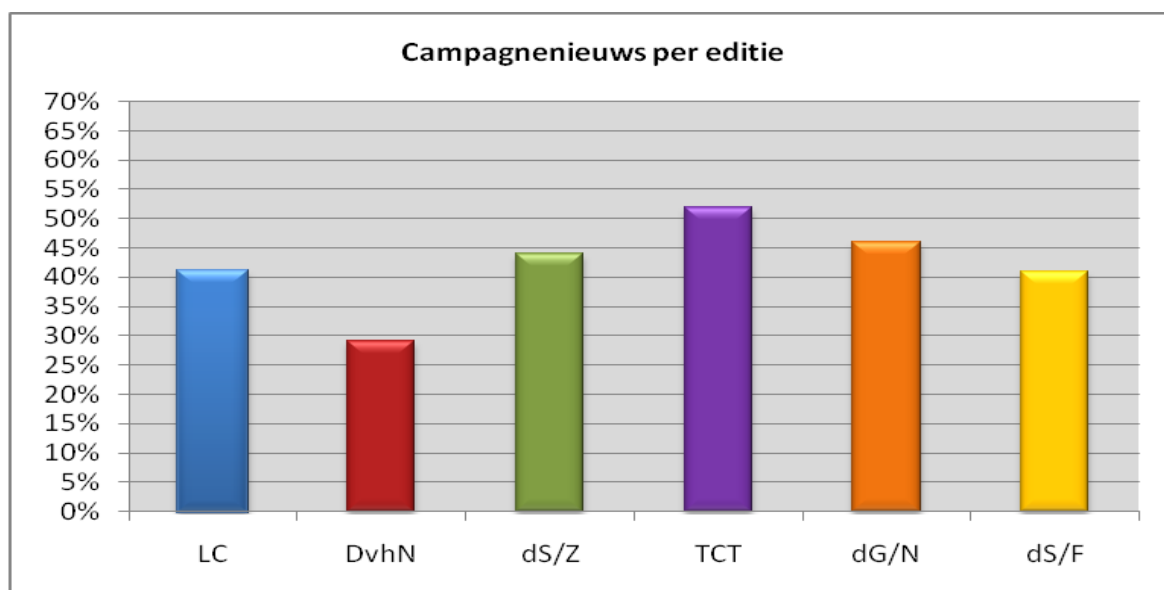
In Grafiek 8 wordt inzichtelijk gemaakt aan welke thema's de onderzochte zes kranten hun aandacht hebben gegeven. Het campagnenieuws – aankondigingen, polls, bezoekende politici – zijn het meest favoriet met 40% van alle berichten. Op de tweede plaats komen met 30% de berichten die te maken hebben met de nationale politiek: de verkiezingen voor de Eerste Kamer, de positie van de regering en de rol van de PVV. Dat wil dus zeggen dat circa 30% van alle berichten over typisch provinciale onderwerpen ging: ruimtelijke ordening, infrastructuur, milieu, economie. Kortom onderwerpen die passen bij de verantwoordelijkheden van het provinciale bestuur. Opvallend is dat onderwerpen die landelijk nog steeds veel aandacht krijgen – criminaliteit, veiligheid, integratie, minderheden – nauwelijks aan bod zijn gekomen.

Grafiek 4.1.8: Thema's in alle edities

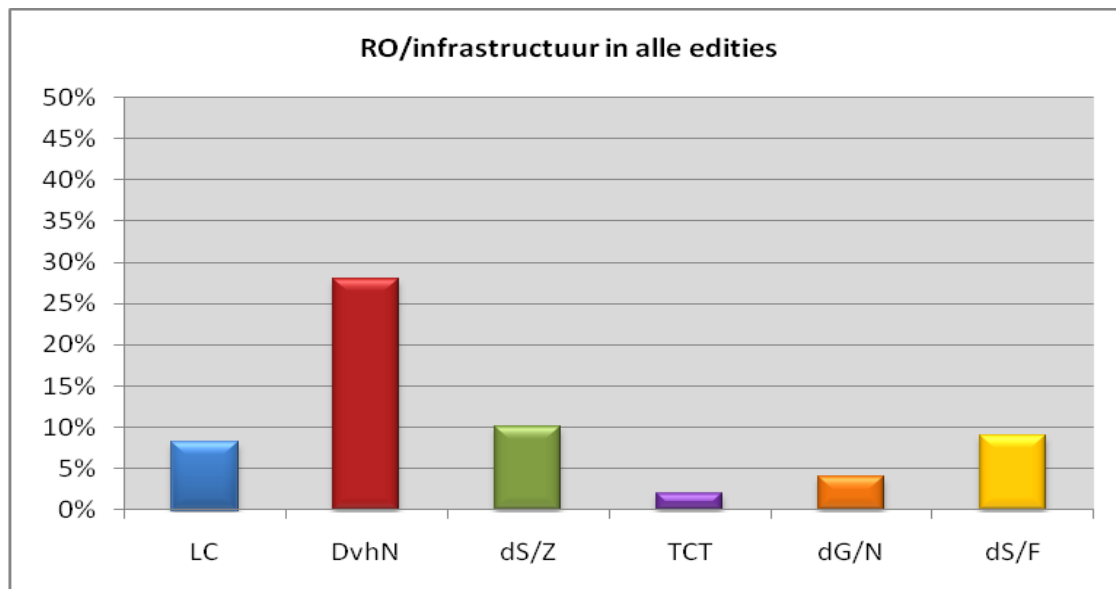
Percentage campagnenieuws per editie

Het campagnenieuws speelt in alle edities een belangrijke rol. Er zijn wel een paar uitschieters. De redacties van de *Twentsche Courant Tubantia* en de *Gelderlander/Nijmegen* houden er het meest van: 52% en 46% respectievelijk van hun berichten over de statenverkiezingen vallen in die categorie. Het *Dagblad van het Noorden* heeft met 29% de laagste score.

Grafiek 4.1.9: Percentage campagnenieuws per editie

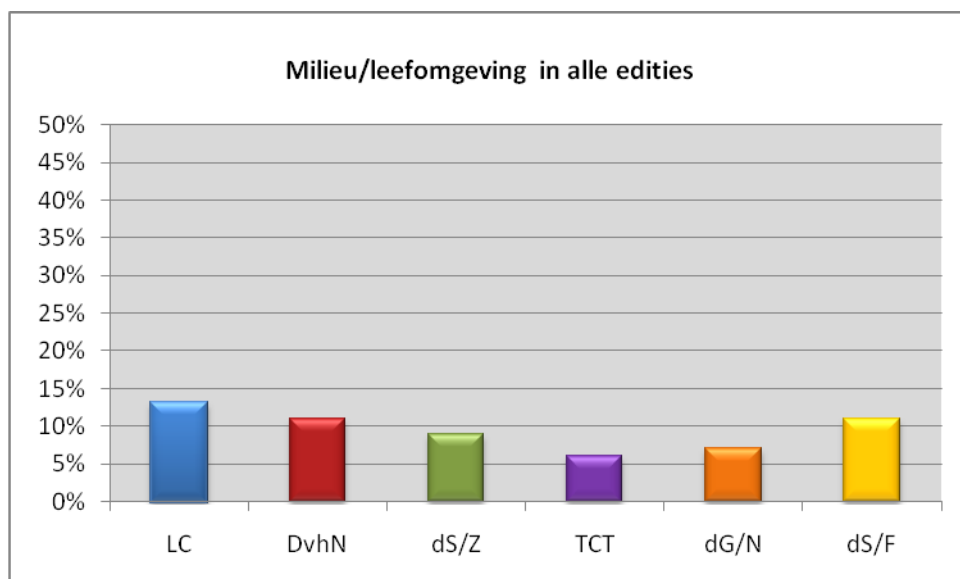
De twee typisch provinciale thema's die de meeste aandacht krijgen, zijn ruimtelijke ordening/infrastructuur (120 artikelen = 10% van alle artikelen) en milieu/leefomgeving (109 artikelen = 9% van het totaal). De aandacht voor ruimtelijke ordening springt er vooral in Groningen erg uit met bijna 28% van de aan het thema gewijde artikelen. Dat laat zich verklaren door de grote aandacht voor het onderwerp Groninger Forum.⁷¹ Daarentegen scoren de *Twentsche Courant* en de *Gelderlander* erg laag op provinciale thema's. Beide zitten onder de 5%.

Grafiek 4.1.10: Ruimtelijke ordening/infrastructuur per editie

De aandacht voor milieu/leefomgeving is in de zes kranten enigszins gelijkwaardiger verdeeld, maar ook hier blijven, zoals Grafiek 11 laat zien, de *Twentsche Courant* en de *Gelderlander* achter bij de rest. Leeuwarden, Groningen en Flevoland hebben hier de hoogste scores.

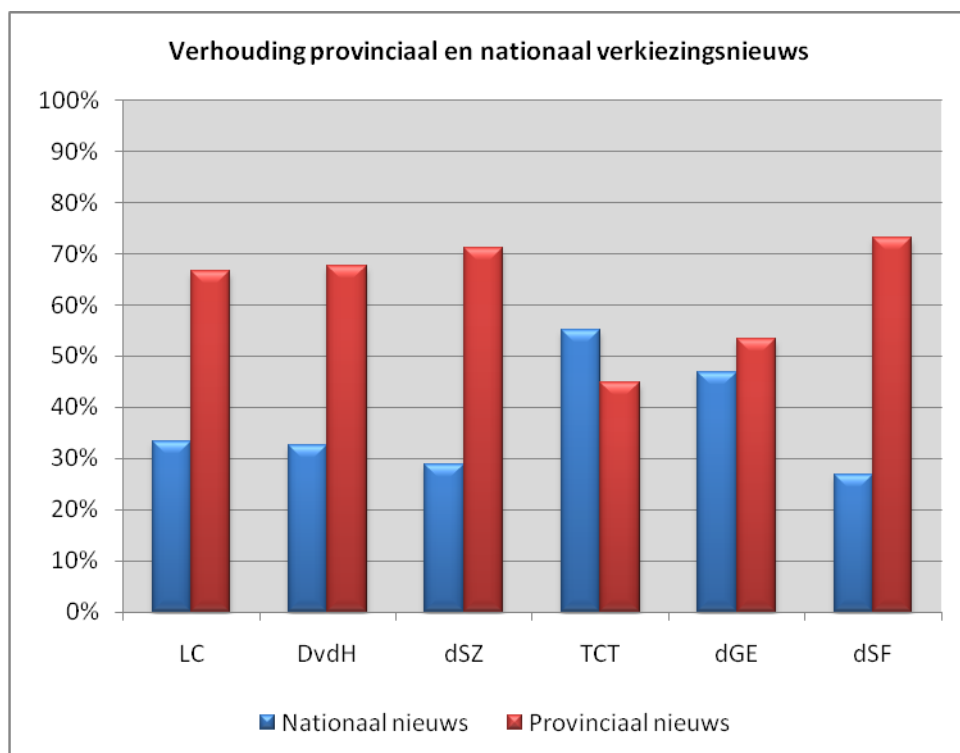
⁷¹ Het is overigens de vraag of het hierbij om een echt provinciaal verkiezingsonderwerp gaat. Het Groninger Forum is een bouwproject van de stad Groningen waarbij wel sprake is van een grote provinciale subsidie van 35 miljoen euro voor ongeveer de helft van de kosten (71 miljoen). Op 14 december 2010 besloten Gedeputeerde Staten de subsidie in te trekken waardoor het project erg onzeker wordt. Je zou kunnen zeggen dat door dit besluit de kwestie een verkiezingsonderwerp werd. Het *Dagblad van het Noorden* heeft het in ieder geval behandeld als verkiezingsonderwerp. *Dagblad van het Noorden*, 18 februari 2011, pagina 30 en 26 februari 2011, pagina 13.

Grafiek 4.1.11: Milieu/leefomgeving per editie

Nationale en provinciale politiek

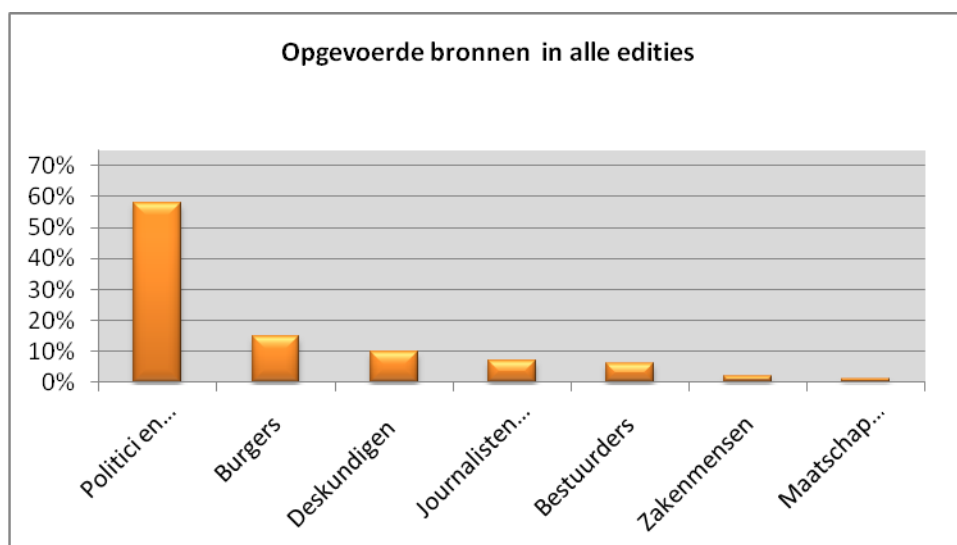
Uit Grafiek 8 werd duidelijk dat 40% van alle artikelen over de verkiezingscampagne ging en 30% over nationale politiek. In Grafiek 12 wordt duidelijk hoe de verhouding nationaal/provinciaal verkiezingsnieuws per editie eruit ziet. Wat opvalt is dat de *Twentsche Courant Tubantia* en de *Gelderlander* sterk afwijken van de andere vier regionale kranten. Terwijl bij de eerste twee de verdeling over nationaal en provinciaal verkiezingsnieuws ongeveer even groot is, ligt bij de andere vier het accent op provinciaal nieuws.

Grafiek 4.1.12: Verhouding nationaal en provinciaal nieuws

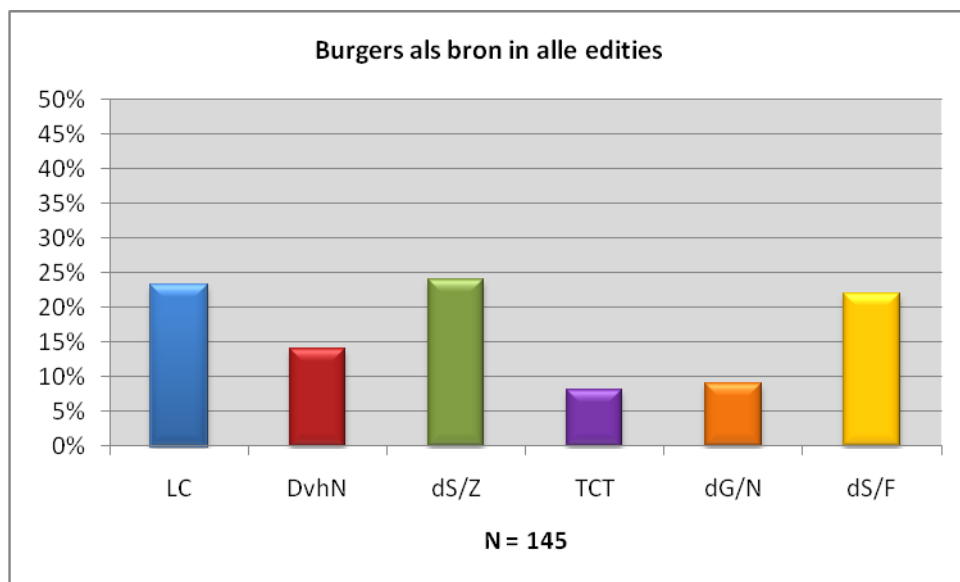
Opgevoerde bronnen

In verkiezingscampagnes zijn politici veel aan het woord. Ze worden door kranten graag geciteerd en opgevoerd als bron. Van alle opgevoerde bronnen bestond bijna 60% uit politici en hun partijen. Als we daarbij de bestuurders optellen – ministers, gedeputeerden, wethouders – dan komt het percentage op 65%. De kranten blijven veel waarde hechten aan institutioneel nieuws en autoriteiten. Burgers daarentegen komen betrekkelijk weinig aan het woord. Ze worden in 15% van alle opgevoerde bronnen genoemd. Dat is weinig als je bedenkt dat verkiezingen vooral om de kiezers gaan, hun belangen, opinies en hun meningsvorming.

Grafiek 4.1.13: Opgevoerde bronnen in alle edities

In de theorie van de civiele journalistiek spelen burgers en hun agenda een prominente rol.⁷² Die rol krijgen ze op grond van de gevonden gegevens nauwelijks. Als we het gebruik van burgers als bron in de zes edities vergelijken, zien we ook nog behoorlijke verschillen. De *Twentsche Courant Tubantia* en de *Gelderlander/Nijmegen* scoren beduidend lager dan de andere bladen. Dat is ook vrij logisch gezien de nadruk die beide bladen hebben gelegd op nationale onderwerpen tijdens de verkiezingen (Grafiek 12 en Tabel 1).

Grafiek 4.1.14: Burgers als bron in alle edities

Agenda's

Kenmerkend voor verkiezingen is de strijd tussen politieke partijen over belangrijke onderwerpen. De partijen verschillen in de analyse van het onderwerp en de gewenste oplossingen voor deze strijdpunten of issues. Dit dragen ze graag breed in de media uit. Maar de onderwerpen die politici en hun partijen belangrijk vinden – de politieke agenda – is niet altijd dezelfde als die van de media. De agenda van de media kan onder meer worden vastgesteld aan de hand van de aandacht die ze aan bepaalde onderwerpen besteden. In Tabel 1 is te zien aan welke vijf thema's de onderzochte kranten de meeste aandacht hebben besteed. Van de 30 thema's (6 kranten x 5 thema's) zijn er slechts zes provinciaal van aard. Bij de *Twentsche Courant* is er niet één, bij het *Dagblad van het Noorden* en de *Stentor/Flevoland* zijn er twee en bij de overige kranten is er één provinciaal onderwerp bij de top vijf. Als we naar de top 3 van de zes kranten kijken zijn er maar twee provinciale thema's te vinden. Bij het *Dagblad van het Noorden* het Forum en bij de *Stentor/Zwolle* de provinciale wegen. Kortom, provinciale thema's krijgen geringe aandacht in de regionale pers. De regionale media agenda wordt tijdens de verkiezingscampagne overheerst door nationale onderwerpen.

⁷² Zie Drok, N (red.) (2007). *De toekomst van de Journalistiek*. Amsterdam: Boom en Haas, T (2007), *The Pursuit of Public Journalism*. New York: Routledge.

In het geval van Forum waarover het *Dagblad van het Noorden* uitvoerig bericht deed, kan met enige goede wil geconstateerd worden dat het onderwerp nauwelijks invloed op de verkiezingsuitslag heeft gehad in zowel provincie als stad Groningen. Zowel onder voorstanders – PvdA, SP, GroenLinks, D66 – als onder de tegenstanders – CDA, VVD, ChristenUnie – zijn winnaars en verliezers te vinden. Per saldo hebben de voorstanders nog steeds een meerderheid in de provincie⁷³ (zie Bijlage B).

	<i>Leeuwarder Courant</i>	N	<i>Dagblad van het Noorden</i>	N	<i>de Stentor/ Zwolle</i>	N
1	PVV gerelateerd	36	Groninger Forum	34	Wegennetwerk	19
2	Landelijke politiek	18	PVV gerelateerd	23	PVV gerelateerd	17
3	CDA gerelateerd	13	Landelijke politiek	12	CDA gerelateerd	12
4	Provincie Friesland	9	CDA gerelateerd	8	Landelijke politiek	10
5	Aankondiging debatten	9	CO2 opslag	7	VVD gerelateerd	7
	<i>Twentsche Courant</i>		<i>de Gelderlander/Nijmegen</i>		<i>de Stentor/Flevoland</i>	
1	PVV gerelateerd	24	Landelijke politiek	12	PVV gerelateerd	21
2	Landelijke politiek	18	PVV gerelateerd	10	Landelijke politiek	11
3	CDA gerelateerd	7	PvdA gerelateerd	4	Hart voor natuur	7
4	Aankondigingen debatten	6	CDA gerelateerd	4	Aankondigingen debatten	7
5	PvdA gerelateerd	5	Subsidies bezuinigingen	3	Oostvaarderswold	6

Tabel 4.1.1: Media agenda regionale kranten

Het vaststellen van de politieke agenda in de vijf provincies bleek een stuk lastiger te zijn. Alle lijsttrekkers zijn per mail benaderd met drie vragen: wat zijn volgens uw partij de drie belangrijkste verkiezingsthema's in uw provincie, hoe vertalen die thema's zich in concrete onderwerpen en ten derde, welk thema of onderwerp zal volgens u inde regionale pers de meeste aandacht krijgen? De respons was echter zo gering dat is besloten de informatie uit de verkiezingsprogramma's te gebruiken bij het vaststellen van de politiek agenda. Dat levert nauwelijks verrassende informatie op. Tot de toppers behoren ruimtelijke ordening/infrastructuur, milieu/leefomgeving, economie/bedrijven. Dit zijn typische de gebieden waarop de provincies een grote politieke en bestuurlijke verantwoordelijkheid dragen. Alleen Friesland en Flevoland noemen welzijn/jongeren/ouderen in de top 3. Op grond van

⁷³ Zie bijlage B: Uitslag statenverkiezingen in provincie en stad Groningen

onze gegevens kan gesteld worden dat alleen in het geval van de Stentor/Zwolle er een beperkte overeenkomst is tussen de media en politieke agenda. Bij beide staat infrastructuur op nummer één.

	FRIESLAND	N	GRONINGEN	N	OVERIJSEL	N
1	Milieu/leefomgeving	8	Milieu/leefomgeving	11	RO/infrastructuur	10
2	Welzijn/jongeren/ouderen	7	Economie/bedrijven	6	Milieu /leefomgeving	9
3	RO/infrastructuur	6	RO/infrastructuur	4	Economie/bedrijven	6
4	Sport en cultuur	4	Welzijn/jongeren/ouderen	3	Welzijn/jongeren/ouderen	4
5	Financiën/bezuinigingen	4	Beter bestuur	3	Beter bestuur	2
	GELDERLAND	N	FLEVOLAND	N		
1	RO/infrastructuur	11	RO/infrastructuur	9		
2	Milieu/leefomgeving	10	Economie/bedrijven	8		
3	Economie/bedrijven	6	Welzijn/jongeren/ouderen	7		
4	Financiën/bezuinigingen	3	Milieu/leefomgeving	7		
5	Welzijn/jongeren/ouderen	3	Financiën/bezuinigingen	3		

Tabel 4.1.2: Politieke agenda's in vijf provincies

Conclusies

Wat voor de raadsverkiezingen geldt, is ook van toepassing op de statenverkiezingen: landelijke politieke onderwerpen overheersen de berichtgeving en landelijke overwegingen bepalen voor een belangrijk deel het kiesgedrag van de burgers. Dat is niet verwonderlijk omdat de provinciale staten de leden van de Eerste Kamer kiezen. In normale tijden zijn die verkiezingen een bijzaak. Echter, door de kwetsbare positie van het minderheidskabinet Rutte en de invloed van gedoogpartner de PPV werd het belang van de samenstelling van de Eerste Kamer bij deze verkiezingen wel heel erg groot. Het verklaart tevens dat de opkomst voor deze statenverkiezingen zo'n tien procentpunt hoger lag dan we gewend zijn.

Buiten dat gegeven om speelden provinciale thema's in de berichtgeving maar een kleine rol. Alleen in Groningen en Overijssel was er sprake van een dominant thema, respectievelijk Forum en de infrastructuur. Bij de *Twentsche Courant* en de *Gelderlander* was er van een provinciaal thema inde top vijf van onderwerpen helemaal geen provinciaal onderwerp.

Net als bij de raadsverkiezingen overheerste het campagnenieuws. Misschien komt dat omdat er geen echte provinciale onderwerpen waren, volgens de onderzochte kranten. In Groningen waar ze met het Forum wel een politiek onderwerp hadden, was de hoeveelheid campagnenieuws relatief het laagst.

Wat verder opvalt is dat burgers als bron weinig aanbod komen. De *Twentsche Courant* en de *Gelderlander* vallen hierbij wel erg uit de toon. Politici en bestuurders vormen veruit de meest geciteerde en opgevoerde bron. De weg naar een volwaardige civiele of publieke journalistiek is nog lang.

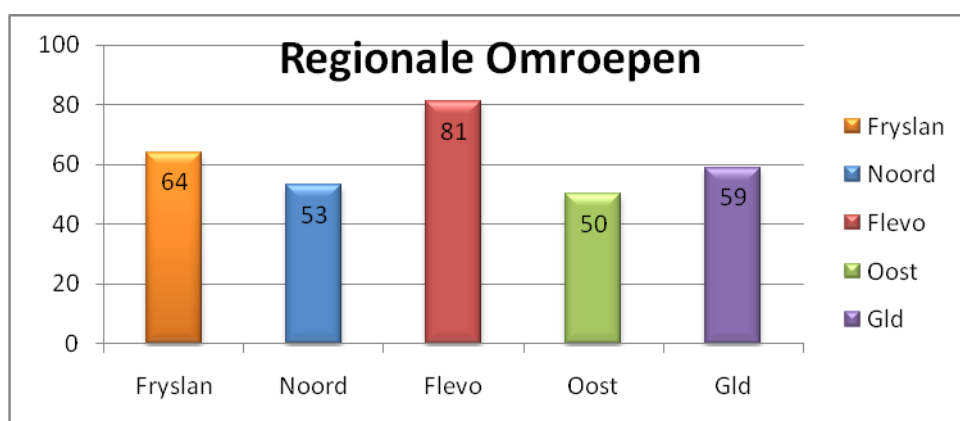
Hoofdstuk 4.2

Kwantitatieve onderzoeksresultaten regionale omroepen

door Niek Hietbrink

Aantal berichten

In totaal zonden de vijf regionale omroepen in de onderzoeksperiode 307 berichten⁷⁴ uit die betrekking hadden op de verkiezingen. Gemiddeld is dat per omroep ongeveer één bericht per dag, hetgeen er op wijst dat de verkiezingen gedurende de campagne redelijk hoog op de agenda stonden van de vijf onderzochte regionale omroepen.

Grafiek 4.2.1 Aantallen berichten in januari en februari met betrekking tot de Provinciale Statenverkiezingen

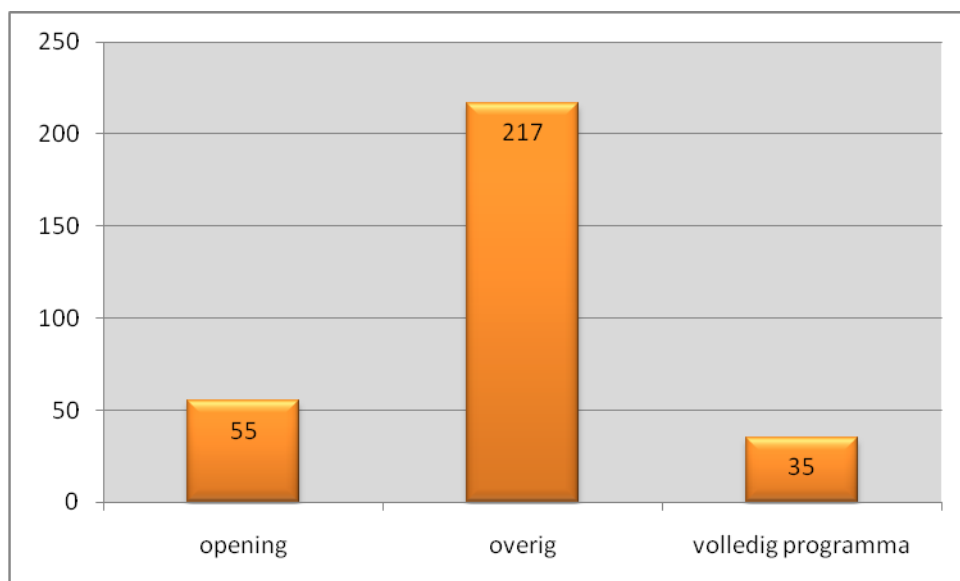
In totaal kwamen 223 berichten uit de dagelijkse nieuwsprogramma's⁷⁵, variërend van 23 items bij *RTV Oost* tot 59 items bij *Omroep Flevoland* en *Omroep Fryslân*. In de actualiteitenrubrieken werden in totaal 61 items geteld. In deze categorie scoort *RTV Oost* juist het hoogst met 26 berichten, waardoor *RTV Oost* in totaal – qua aantal – niet ver achterblijft bij de andere omroepen. *Omroep Flevoland* zendt de meeste speciale verkiezingsprogramma's uit: 12 van de in totaal 23 getelde speciale verkiezingsprogramma's van de 5 omroepen.

De belangrijkste uitzendingen zijn wellicht de verkiezingsdebatten. Het meest gebruikelijke format is hierbij een debat van 1 a 1,5 uur waaraan de lijsttrekkers van (bijna) alle partijen deelnemen. *Omroep Flevoland* zond een 'ondernemersdebat' uit met ondernemers en politici, naast een uitgebreid slotdebat aan de vooravond van de verkiezingen. *Omroep Gelderland* bracht twee uitgebreide debatten. *Omroep Fryslân* vier (waarvan één journalistendeбат), *TV Noord* 6 programma's van 45 minuten met debatten, en *RTV Oost* tot slot met 'slechts' één slotdebat.

⁷⁴ Ook programma's die geheel gewijd waren aan de verkiezingen, zoals de verkiezingsdebatten, worden hier als één bericht geteld.

⁷⁵ Van alle omroepen is alléén de belangrijkste dagelijkse nieuwsuitzending geanalyseerd. Veel van de items werden meerdere keren op een dag uitgezonden. Soms in een korter nieuwsprogramma en bij alle omroepen ook in de integrale herhaling van uitzendingen.

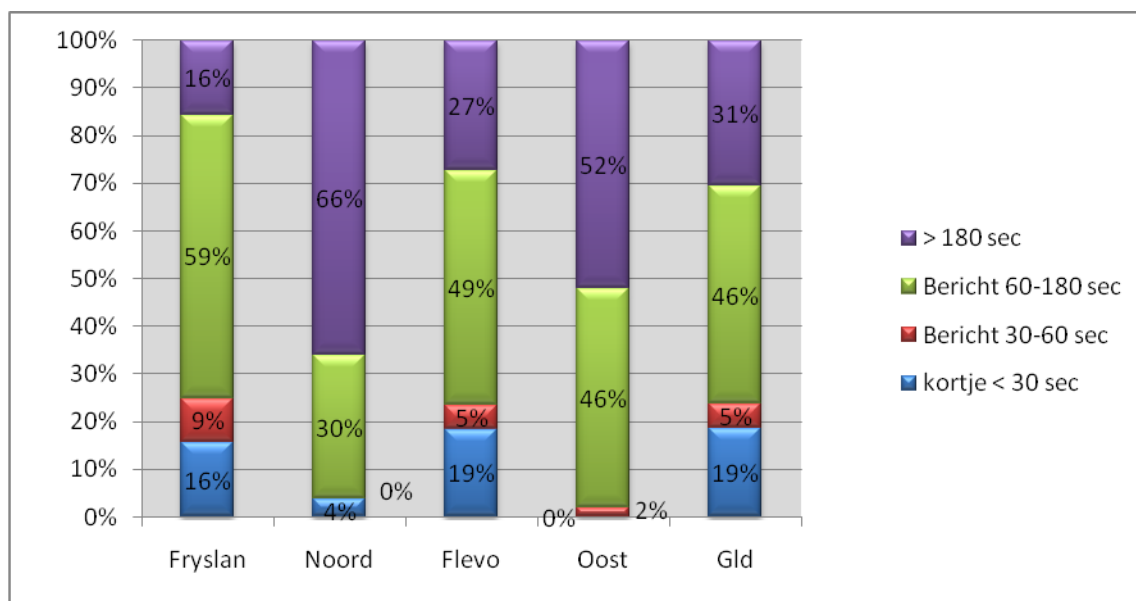
Uit grafiek 4.2.2 blijkt dat er 55 keer een programma geopend werd met verkiezingsnieuws. Er werden in totaal 35 programma's, van sterk uiteenlopende lengte, volledig aan de verkiezingen gewijd.

Grafiek 4.2.2 Positie van het verkiezingsnieuws in de programma's.

Lengte van de berichten

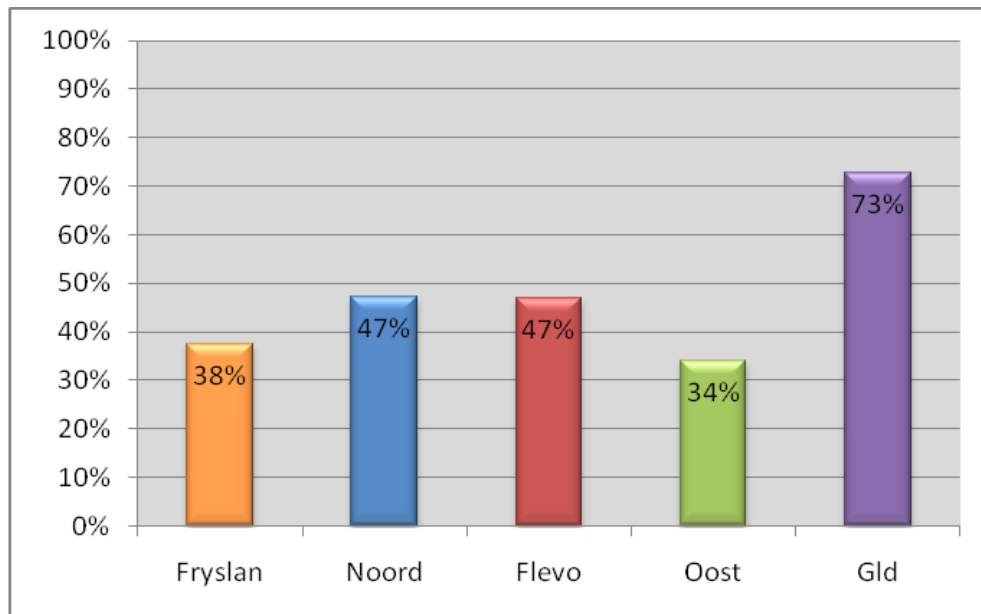
Als we kijken naar de lengte van de uitgezonden items dan zien we dat er drie omroepen zijn met relatief veel korte items (*Fryslân*, *Flevoland* en *Gelderland*) en twee omroepen (*RTV Noord* en *RTV Oost*), met relatief veel verkiezingsitems van langer dan drie minuten. Gemiddeld is zo'n 46% procent van gemiddelde lengte (tussen 1 en de 3 minuten). *RTV Oost*, *Omroep Flevoland* en *Omroep Gelderland* zitten op dit gemiddelde. Bij *Omroep Fryslân* is 59% van de items van deze lengte en bij *RTV Noord* 'maar' 30%. *Noord* grossiert daarentegen in lange berichten en volledige programma's.

Grafiek 4.2.2: De verdeling van de lengtes van de berichten

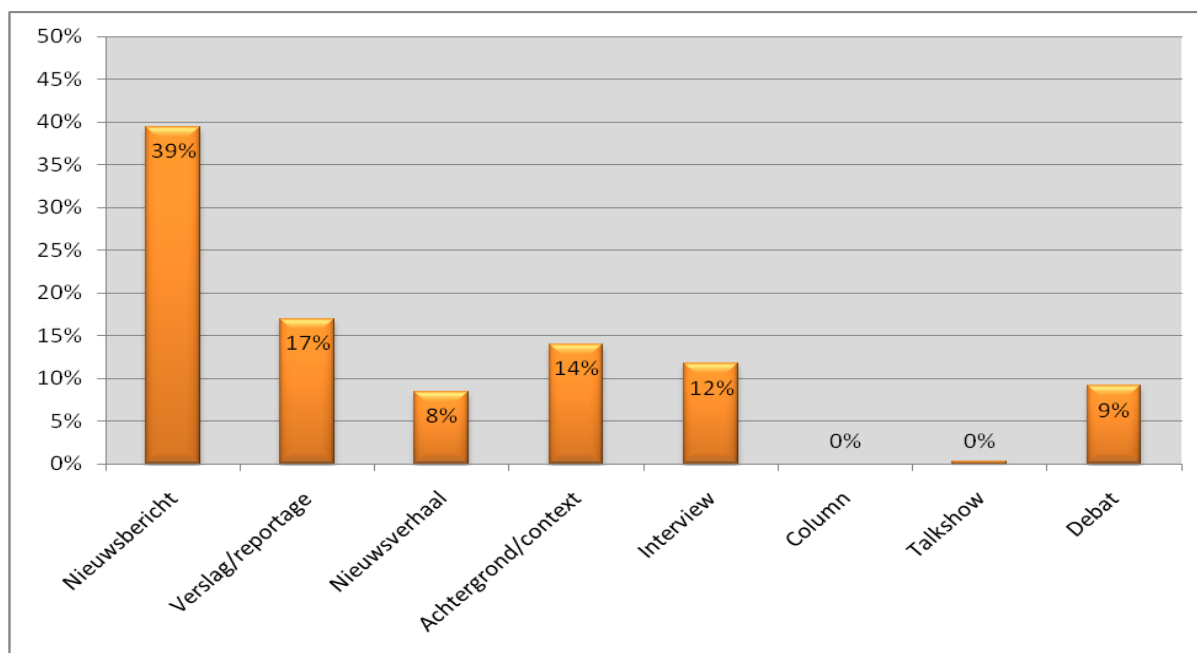
Soort berichten

Omroep Gelderland zendt relatief veel nieuwsberichten en nieuwsverhalen uit. Met 73 procent van de items in dit genre lijkt het erop dat deze omroep niet voor de diepgang gaat. De andere omroepen ontlopen elkaar niet veel wat dit betreft.

Grafiek 4.2.5. Percentage nieuwsberichten en nieuwsverhalen

Over alle omroepen samen overheersen de nieuwsberichten met 39% van het totaal. Bij *Omroep Gelderland* is dit zelfs 71%. Achtergrond en context worden betrekkelijk weinig gegeven. Wat opvalt is dat *Omroep Flevoland* relatief veel achtergrond en interviews uitzendt. Debatten vormen 9% van het totaal. De omroepen gebruiken, voor zover vergelijkbaar, iets vaker de meer verdiepende genres dan de kranten (zie grafiek 4.2.6). De talkshow, op de landelijke televisie een veel voorkomend format, zien we in dit verband slechts één keer, en wel bij *RTV Oost*.

Grafiek 4.2.6: Totaal uitgezonden genres

Thema's

Bij de thema's die aan bod komen in het verkiezingsnieuws is een duidelijk patroon zichtbaar: de grootste categorie is het campagnenieuws. Een weinig inhoudelijk thema waar, zo lijkt het, in campagnetijd nauwelijks aan te ontkomen valt. Een aantal keren ging het hierbij om landelijke politici die de provincie bezochten, maar vaker waren het de provinciale coryfeeën die een wijk bezochten om te flyeren. Soms ging het om organisatie rond stemlokalen, zoals het feit dat er in Leeuwarden 's nachts een stembureau geopend was om meer jongeren te bewegen te gaan stemmen. Het percentage campagnenieuws is echter lager dan wat op basis van eerder onderzoek⁷⁶⁷⁷ werd verwacht.

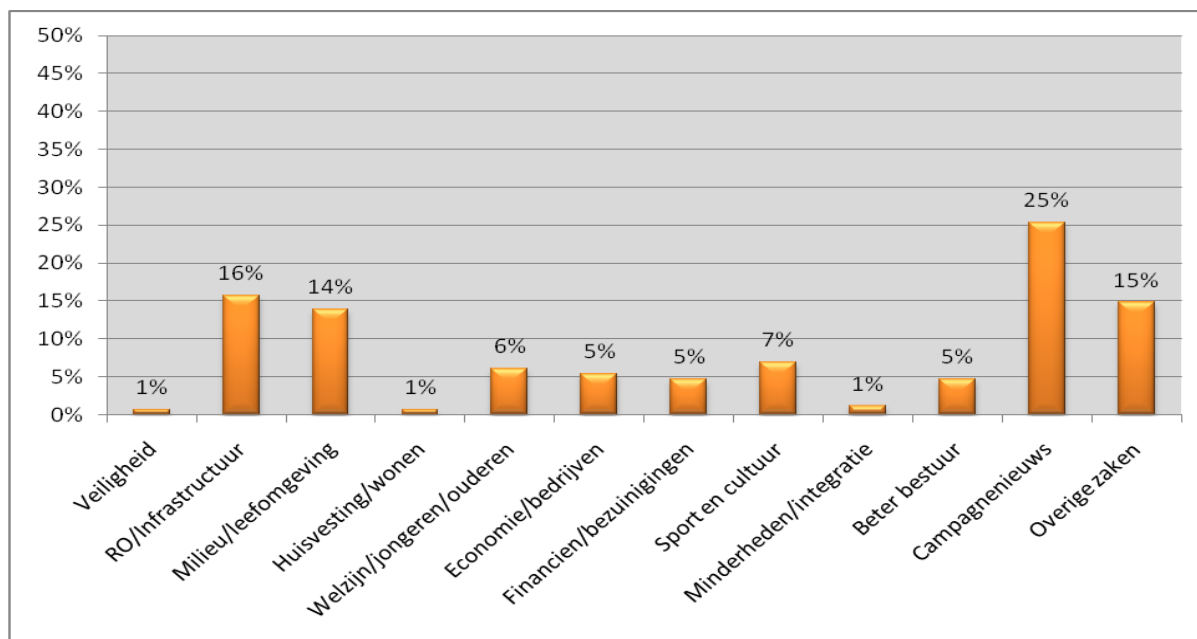
Opvallend is het feit dat de omroepen beduidend lager scoren in deze categorie dan de kranten. De omroepen brengen in verhouding meer inhoudelijk nieuws. *RTV Noord* valt op met slechts 12% campagnenieuws, daartegen over staat *Omrop Fryslân* met bijna 50% in deze categorie.

Verder wordt er relatief veel aandacht besteed aan Ruimtelijke Ordening/Infrastructuur en Milieu/Leefomgeving. Deze thema's behoren tot de kerntaken van de provincie dus het was te verwachten dat hier veel aandacht aan zou worden besteedt. Thema's die landelijk veel aandacht⁷⁸ trekken tijdens de campagne zoals economie, immigratie en zelfs buitenlands beleid worden in de regionale media nauwelijks behandeld. Tot slot viel een hoge score op voor (sport en) cultuur bij *RTV Noord*. Dit werd veroorzaakt door intensieve berichtgeving rond het forum, waarover later meer.

⁷⁶ Voorst, E. van, N. Hietbrink en B. Keulen (2010), *Lokale nieuwsmedia en de raadsverkiezingen*

⁷⁷ Schaper, J. e.a. (2011), *Pas op de plaats: de provinciale statenverkiezingen in het nieuws*. Amsterdam: Nieuwsmediamonitor

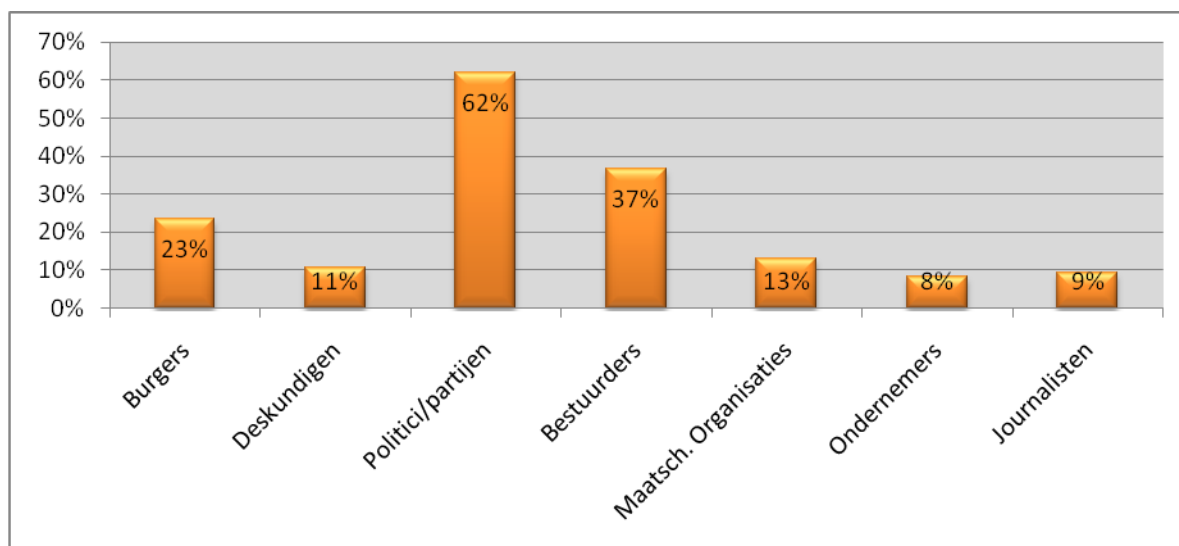
⁷⁸ Schaper, J. e.a. (2011), *Pas op de plaats: de provinciale statenverkiezingen in het nieuws*. Amsterdam: Nieuwsmediamonitor

Grafiek 4.2.7: Behandelde thema's bij de regionale omroepen

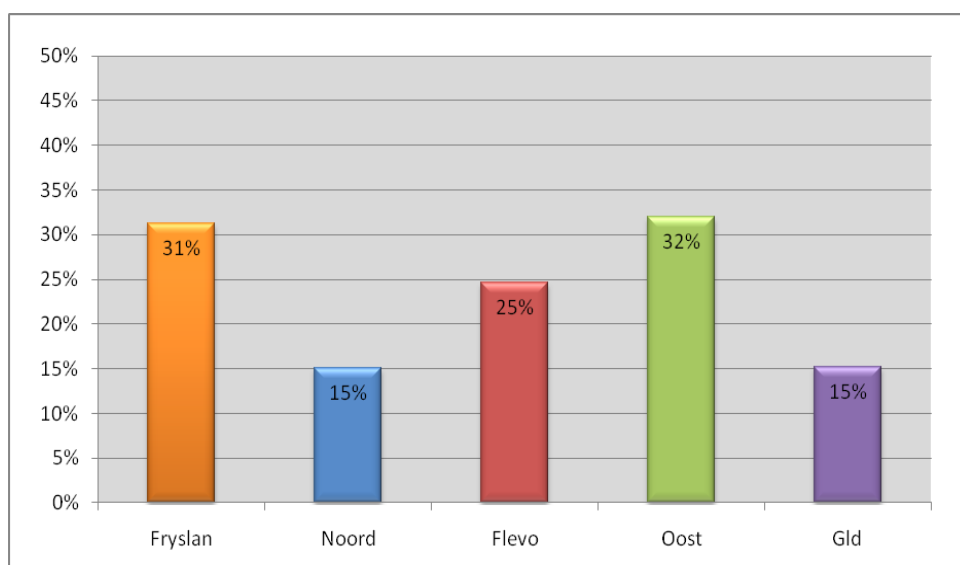
Opgevoerde bronnen

Net als in de krantenkolommen overheersen ook bij de omroepen de institutionele bronnen. In 62 % van de items komen één of meer politici aan het woord en in 37% van de items bestuurders (veelal provinciebestuurders). Het nieuws is hiermee in grote mate institutioneel van aard. Deskundigen mogen in 11% van de items hun inhoudelijke inbreng geven. Maatschappelijke organisaties en ondernemers, het 'maatschappelijk middenveld', in respectievelijk 13 en 8% van de items. Alleen bij *RTV Noord* (21%) en *Omrop Fryslân* (14%) en *Omroep Flevoland* (10%), treden gespecialiseerde journalisten op als duiders van het verkiezingsnieuws.

Grafiek 4.2.7 Opgevoerde bronnen

Een andere belangrijke partij in de verkiezingen, de burger, komt gemiddeld in 23% van de berichten aan het woord.

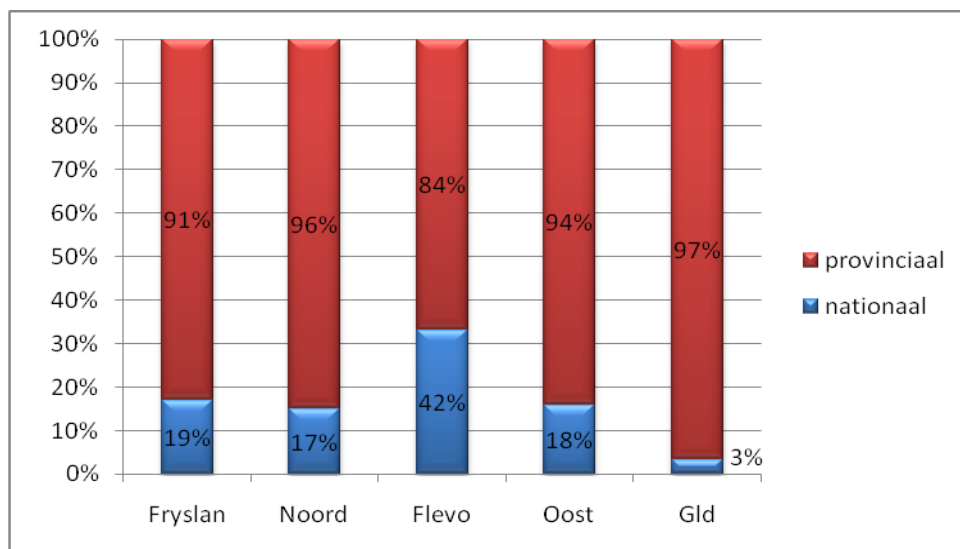

Grafiek 4.2.7 De burger als bron

Hoe waardevol de bijdrage van de burger inhoudelijk is hangt natuurlijk erg van de aanpak af. Wij zagen in dit verband zowel voorbeelden van ‘makkelijke straatpraat’, als waardevolle bijdragen aan verkiezingsdebatten. Het algehele beeld is dat institutionele bronnen bij de omroepen overheersen, maar dat het brongebruik uiteindelijk toch behoorlijk gevarieerd is in vergelijking met de regionale kranten (zie par. 4.1) en de lokale media die tijdens de raadsverkiezingen werden geanalyseerd⁷⁹.

⁷⁹ Voorst, E. van, N. Hietbrink en B. Keulen (2010), *Lokale nieuwsmedia en de raadsverkiezingen van 2010*, Een onderzoek naar de berichtgeving over de raadsverkiezingen door lokale nieuwsmedia in vijf gemeenten in Nederland. Zwolle: Hogeschool Windesheim School of Media.

Daarnaast is er gekeken of de bronnen regionaal of nationaal van herkomst waren. Dit om na te gaan in hoeverre de statenverkiezingen 'genationaliseerd' werden in de regionale media.

Grafiek 4.2.7: Provinciale versus nationale bronnen

In grafiek 4.2.7. is te zien dat de mate van nationalisering bij de regionale omroepen alleszins meevalt in vergelijking met de landelijke media^{80,81}. *Omroep Flevoland* maakt in 42% van de items gebruik van nationale bronnen, in 84% van hun items zitten echter (ook) provinciale bronnen. Dat *Omroep Flevoland* het meest de nationale insteek hanteert hangt wellicht samen met de binding van een deel van het publiek met de Randstad.

Bij *RTV Oost* vinden we in 18% van de berichten een nationale bron. Uit een interview met programmadirecteur Oude Wesselink blijkt dat hier heel bewust bij nagedacht wordt. Men kreeg tijdens de campagne van de PvdA het aanbod om Job Cohen te mogen interviewen en sloeg dat tot verbazing van PvdA Statenlid Dick Buursink af. “We konden geen regionale insteek vinden voor een gesprek met hem. Dat interview hebben we toen laten schieten. Cohen’s aanwezigheid alleen is niet voldoende.”⁸²

Agenda’s

In de vorige paragraaf zijn de agenda’s van de politieke partijen afgezet tegen die van de regionale kranten. Hier volgen de onderwerpen die bij de regionale omroepen het meest aan de orde kwamen. Van iedere omroep worden de vijf meest gevonden thema’s weergegeven. We doen dit mede om te bepalen of er in de betreffende provincie echte strijdpunten waren die zich lenen voor een kwalitatieve analyse.

⁸⁰ Schaper, J. e.a. (2011), *Pas op de plaats: de provinciale statenverkiezingen in het nieuws*. Amsterdam: Nieuwsmediamonitor

⁸¹ Schouwstra E. (2011), *Provinciale Statenverkiezingen en de landelijke media*. Ongepubliceerd onderzoeksverslag. Zwolle: Hogeschool Windesheim School of Media.

⁸² Jonge, de, I. (2011), *De Burger, Regionale Media en de Provinciale Statenverkiezingen 2011*, ongepubliceerd onderzoeksverslag, Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle, p13.

	<i>Omrop Fryslân</i>	N	<i>RTV-Noord</i>	N	<i>RTV-Oost</i>	N
1	PVV gerelateerd	13	Groninger Forum	16	Natuurbezuinigingen	10
2	Gemeentelijke herindeling	6	Veehouderij groeistop	6	Vliegveld Twente	5
3	Wegennetwerk	5	Wegennetwerk	6	Wegennet	4
4	Provincie Friesland	4	CO2 opslag	5	Essent gelden	4
5	Afvaloven Harlingen	4	Locatie OZG	4	Openbaar vervoer	3
	<i>Omroep Gelderland</i>		<i>Omroep Flevoland</i>			
1	Wegennetwerk	11	Windmolenpark	9		
2	Natuur Veluwe	8	Oostvaarderwold	8		
3	PVV gerelateerd	6	PVV gerelateerd	7		
4	Beter Openbaar Vervoer	6	Vliegveld Lelystad	7		
5	Nuon Geld	3	Agrarische sector	5		

Tabel 4.2.7: Media-agenda's van de regionale omroepen

Het eerste dat opvalt aan de agenda's is dat er nauwelijks strijdpunten lijken te zijn waar uitgebreid aandacht aan wordt besteed. Als vuistregel voor een 'strijdpunt' houden we aan dat er zowel in de regionale kranten als bij de omroepen 10 of meer berichten aan het thema gewijd moeten zijn. Aan dat criterium voldoet in ieder geval het Groninger Forum. Bij het wegennetwerk in Gelderland en de natuurbezuinigingen in Overijssel blijkt het bij nadere beschouwing niet om één strijdpunt te gaan, maar om inhoudelijk heel verschillende zaken. Ook hier kunnen we dus niet spreken van een strijdpunt. Een twijfelgeval is het windmolenpark in Flevoland dat net onder de grens ligt, maar wel trekken heeft van een strijdpunt. Omdat dit thema er in de Stentor (Flevoland) ook niet echt uitspringt is besloten het buiten de kwalitatieve analyse te houden.

Een ander punt is het PVV-gerelateerde nieuws. Vooral *Omrop Friesland* besteedt veel aandacht aan (relletjes rondom) de PVV of groepen die tegen de PVV ageren. Bij *Omroep Gelderland* en *Omroep Flevoland* speelt dit ook enigszins, net als bij de regionale dagbladen. Van een strijdpunt voor de provinciale statenverkiezingen is hierbij echter geen sprake. Wel kan men zich afvragen of de hoge agendering van de PVV die partij niet juist in de kaart speelt.

Conclusies

Een van de belangrijkste conclusies van dit deel van het onderzoek is dat de regionale omroepen nauwelijks meedoen aan het nationaliseren van de provinciale statenverkiezingen, dit in tegenstelling tot de landelijke media en de regionale kranten. Wat dit betreft maken de regionale

omroepen de hen toegedichte rol in de provinciale democratie beter waar dan de regionale kranten. De invalshoek is voornamelijk provinciaal.

Toch is er maar weinig sprake van structurele aandacht voor de ontwikkelingen en de achtergronden van provinciale thema's. De kortere genres overheersen in het nieuws. Een belangrijke uitzondering hierop vormen de verkiezingsdebatten die de geïnteresseerde burger relatief veel houvast bieden bij het bepalen van een stem op inhoudelijke gronden.

Verder steken de omroepen gunstig af bij de regionale kranten. De omroepen brengen in verhouding minder campagnenieuws, alhoewel dat nog altijd 25% van het totaal is. Ook is het brongebruik bij de omroepen gevarieerder. Verhoudingsgewijs komen er meer burgers en experts aan het woord, en is ook het maatschappelijk middenveld ruimer vertegenwoordigd. Aan de andere kant is de hoeveelheid berichten in de regionale kranten in absolute zin hoger.

Hoofdstuk 5

Kwalitatieve onderzoeksresultaten

Het kwalitatieve deel van het onderzoek is gebaseerd op de premisse dat er in de vijf onderzochte provincies minimaal twee verkiezingsonderwerpen, strijdpunten, zijn die zich lenen voor een kwalitatieve analyse. Helaas moeten we constateren dat die premisse onjuist blijkt te zijn. Over de meeste onderwerpen verschenen slechts een gering aantal artikelen. Vandaar dat we ons kwalitatieve onderzoek hebben moeten beperken tot berichtgeving in de media in Groningen over het Forum.

De kwalitatieve analyse is uitgevoerd met behulp van onderstaand schema. De negen categorieën die we hierbij hebben gebruikt zijn ontleend aan het onderzoek *Publieke oordeelsvorming en de media*⁸³. De categorieën zijn omgezet in een Likert-schaal. Per artikel of bericht en voor het geheel is gekeken in welke mate de elementen van oordeelsvorming aanwezig zijn. Voor het *Dagblad van het Noorden* en *RTV Noord* is vervolgens een aantal verbeterpunten geformuleerd.

---

⁸³ Voorst, E van (2009). *Publieke oordeelsvorming en de media*. Onderzoek t.b.v. het lectoraat Media and Civil Society. Zwolle: Christelijke Hogeschool Windesheim. www.mediaandcivilsociety.nl

Medium		<i>Dagblad van het Noorden of RTV Noord</i>					
Onderwerp		Forum					
		Scores					
Categorie		++	+	0	-	--	N
1	Informatie						
2	Concreetheid						
3	Verbinding						
4	Alternatieven						
5	Waarden en normen						
6	Consequenties						
7	Gezichtspunten						
8	Deskundigen						
9	Afweging						

Forum in Groningen

De bouw van het Groninger Forum houdt de gemeenteraden in de stad en de provincie al een aantal jaren bezig. Het Forum moet een groot cultureel centrum worden aan de oostzijde van de Grote Markt. Er is een Stichting Groninger Forum opgericht die moet zorgen voor een aanbod van tal van culturele activiteiten als tentoonstellingen, lezingen, films en debatten. Het Forum wordt een ontmoetingsplaats van inwoners en bezoekers aan de stad. Samen met de vernieuwing van de 'oostwand' van de Grote Markt moet met het project een schandvlek uit de Tweede Wereldoorlog verholpen worden.

Het project is erg omstreden, niet in de laatste plaats vanwege de kosten: 71 miljoen euro voor de bouw. De kosten worden betaald door de stad (26 miljoen), Europese subsidies (10 miljoen) en de provincie Groningen (35 miljoen). Dat laatste geld komt uit een 'compensatiepot': geld dat de provincie kreeg van den Haag wegens het afblazen van de plannen voor een Zuiderzeespoorlijn. Het totale project – Forum plus oostwand – is geraamd op 190 miljoen euro. Zorgen zijn er bij diverse partijen ook over de exploitatiebegroting.

De inhoudelijke bezwaren tegen Forum zijn dat het project te weinig bijdraagt aan de economische dynamiek van het Noorden, er te weinig zicht is op het trekken van publiek van buiten de stad en de financiële risico's te groot zijn.

In 2005 werd er een correctief referendum gehouden over de plannen de Grote Markt ingrijpend te veranderen en de bouw van het Forum. Door de te geringe opkomst was het referendum ongeldig.

Tegenstanders zijn onder meer de Stadspartij die van meet af aan niets in het Forum zag. In 2009 trok de VVD haar steun in vanwege zorgen om de exploitatiebegroting.

De raadsverkiezingen van maart 2010 pakten voor de partijen die voorstander zijn van het Forum gunstig uit. Het nieuwe college zette de plannen tot nog toe door.

Een nieuwe tegenslag kwam in december 2010 toen Gedeputeerde Staten besloten de toegezegde subsidie in te trekken. Vanuit de Staten bleek er onvoldoende steun te zijn voor de subsidie. De gemeente kondigde aan er een rechtszaak van te zullen maken. Het conflict tussen beide bestuursorganen wordt opgelost door de instelling van een commissie van wijze mannen – de commissie Terlouw - die uiterlijk 30 april 2011 met een advies komt.

In hoeverre de aankomende statenverkiezingen een rol hebben gespeeld in het besluit van GS de subsidie te weigeren is niet duidelijk. Op grond van het stemgedrag in de stad en de provincie heeft het issue in het stemhokje geen rol van betekenis gespeeld en lijkt ook hier de landelijke trend doorslaggevend te zijn geweest.⁸⁴

---

⁸⁴ Zie bijlage B: Uitslag statenverkiezingen in provincie en stad Groningen

Hoofdstuk 5.1

Kwalitatieve onderzoeksresultaten Forum in het *Dagblad van het Noorden*

door Evert van Voorst

Uit de periode 3 januari tot en met de verkiezingen op 3 maart zijn 40 artikelen uit het *Dagblad van het Noorden* geanalyseerd op een zevental aspecten.⁸⁵

Aspect	Specificatie	Resultaten
Informatie	Veelzijdige en nieuwe informatie over het issue. Dat wil zeggen vanuit verschillende invalshoeken en kennisgebieden. Betreft ook historische aspecten van het issue.	Vanaf begin januari is de informatie voornamelijk gericht op het politieke proces: wat doen bestuurders van stad en provincie, wat doen politieke partijen en fracties en is het vooral wachten op de uitkomsten van de commissie –Terlouw. Nieuwe informatie – dat wil zeggen ideeën en suggesties – om Forum te redden komen vooral uit de achterbannen van politieke partijen en van burgers. DvhN doet daar verslag van.
Concreetheid	Issue wordt concreet en helder belicht. Het strijdpunt en de belangen die op het spel staan zijn duidelijk.	De berichtgeving is over het geheel genomen duidelijk, evenals de belangen die op het spel staan. Een mooi overzicht van voor- en nadelen en de belangen zou wellicht hebben geholpen.
Verbinding	Burgers kunnen issue en informatie op eigen leven betrekken.	Wat de proceskant betreft, is het voor burgers vaak lastig te begrijpen wat dat met hen te maken heeft. Wel werd duidelijk dat burgers via de krant, via politieke partijen konden meedenken aan oplossingen voor het probleem. De krant heeft over die suggesties uitvoerig gerapporteerd.
Alternatieven	Alternatieve oplossingen voor het issue van verschillende belanghebbenden worden helder gepresenteerd aan de nieuwsgebruiker.	Uit de berichtgeving komt naar voor data niet doorgaan met Forum grote gevolgen heeft voor de vernieuwing van het gebied, voor de gemeentekas en de ontwikkeling van de stad. De alternatieven behelzen vooral een grotere commerciële opzet van het plan.
Waarden	Onderliggende waarden en gevoelens komen helder naar voren.	De belangrijkste waarden zijn : economische impuls voor het Noorden, bevorderen van cultuur in brede zin,

⁸⁵ Zie bijlage C: Overzicht artikelen over Forum in het *Dagblad van het Noorden*

		realiseren van een ontmoetingsplaats, publiekstrekker, vernieuwing van het stadscentrum, verwijderen van een schandvlek uit de oorlog. Daartegenover staan: linkse hobby, geldverspilling, kosten voor de burger. De politieke waarden volgen ongeveer de politieke lijn van voor- en tegenstanders: PvdA, D66, GL, SP versus Stadspartij, VVD, CDA.
Consequenties	Gevolgen van alternatieven voor burgers worden in kaart gebracht.	De gevolgen van het niet doorgaan van Forum zijn herhaaldelijk onder de aandacht gebracht (financiële schade, niet doorgaan vernieuwing V&D en Bijenkorf, geen parkeergarage enz.). Maar dat zijn echte alternatieven. Er is door verschillende actoren wel geroepen om een meer commerciële invulling van het plan, maar wat dat dan inhoudt blijft rijkelijk vaag.
Gezichtspunten	Verskillende gezichtspunten van betrokken burgers over het onderwerp worden gepresenteerd en zijn invoelbaar.	De berichtgeving betreft in sterke mate het politieke proces. Voor burgers liggen daar doorgaans weinig mogelijkheden een mening over te geven of te formuleren. DvhN heeft echter ruimschoots aandacht gegeven aan ideeën en suggesties die onder lezers/burgers leven om het Forumplan nieuw leven in te blazen.
Deskundigen	Deskundigen laten hun licht schijnen over het onderwerp.	Zijn vrijwel niet aan het woord geweest. De directeur van het Groninger Museum is en uitzondering. De commissie van wijze mannen heeft in de onderzochte periode nog geen meningen laten horen. Er zijn wel belanghebbende deskundigen aan het woord geweest, zoals projectontwikkelaar, architect, ondernemers enz. Wethouders, gedeputeerden en politici zijn niet meegeteld als deskundigen.
Afweging	Presentatie van oplossing waarin verschillende waarden herkenbaar zijn.	De lezer die de uitgebreide berichtgeving over Forum heeft gevolgd kan op hoofdlijnen een redelijk goede afweging maken om voor of tegen Forum te zijn. Enkele langere artikelen (15/01/11, 19/01/11 en 12/02/11) zijn daarbij zeker behulpzaam. Echter, de financiële, ruimtelijke en andere overwegingen blijven voor de lezer moeilijk in te schatten.

Conclusies

De lezers van het *Dagblad van het Noorden* hebben in de aanloop naar de statenverkiezingen op 3 maart 2011 ruim 40 artikelen kunnen lezen over de impasse met betrekking tot de ontwikkeling van Forum. Dat is een royale hoeveelheid artikelen.

De impasse ontstond nadat Gedeputeerde Staten in december 2010 besloten een subsidieverzoek van de stad Groningen van 35 miljoen niet voor goedkeuring voor te leggen aan Provinciale Staten. Hierdoor dreigt de bouw van Forum en de ontwikkeling van het gebied rond de Grote Markt voor vele jaren tot stilstand te komen.

Niet duidelijk is of hiermee een lokale Groningse kwestie een issue is geworden voor de statenverkiezingen. Het grote aantal berichten en de opname van het onderwerp in de stemwijzer suggereren dat wel.

Over het politieke proces dat vanaf dat moment zichtbaar wordt heeft het *Dagblad* uitvoerig bericht en kon de lezer weten wat er gaande was en wat de problemen waren. Het is de vraag of deze proceskant met zijn gebruikelijke 'strijd' tussen besturen, partijen onderling en andere belanghebbenden voor de lezer altijd interessant is. Het gevaar van herhaling en meer van hetzelfde zit er wel een beetje in.

Inhoudelijk komt er weinig nieuwe informatie beschikbaar, de standpunten van de politieke partijen zijn immers bekend, behalve de grote aantallen suggesties van lezers en burgers die via de krant of politieke partijen worden verzameld en gepubliceerd.

Wat kon er beter?

Dagblad van het Noorden heeft zijn best gedaan de lezers te informeren over de voortgang van het conflict tussen provincie en stad over de bouw van Forum. Zowel naar omvang als genre was er sprake van een grote variëteit aan artikelen. Inhoudelijk is de lezer echter niet heel veel wijzer geworden, maar dat kon ook moeilijk anders in afwachting van het advies van de commissie Terlouw.⁸⁶

Alles afwegende had het *Dagblad van het Noorden* het niet veel anders kunnen. De strijd over Forum was na het niet toekennen van de subsidie door de provincie in december 2010 vooral een strijd tussen politici en bestuurders van stad en provincie.

Wellicht had de redactie wat minder aandacht aan het politieke proces kunnen besteden omdat dat voor burgers nauwelijks te volgen is. Meer aandacht voor opvattingen van burgers en deskundigen had mogelijk de behandeling van het onderwerp enigszins aantrekkelijker gemaakt en meer diepgang gegeven.

---

⁸⁶ De commissie adviseerde overigens door te gaan met het project. Er is volgens haar niets mis met de doelstellingen, maar de invulling mag wel wat dynamischer. Een commerciële invulling zoals de provincie wil, is volgens de commissie geen goede keuze. De regie moet weer naar de gemeente. Zie *Groninger Internet Courant*, 26 april 2011 (<http://www.gic.nl/nieuws/commissie-terlouw-ga-door-met-groninger-forum>) en website RTV Noord, 26 april 2011 (<http://www.rtvnoord.nl/nieuws/nieuws.asp?pid=100208>).

Hoofdstuk 5.2

Kwalitatieve onderzoeksresultaten Groninger Forum op *RTV Noord*

door Niek Hietbrink

In de periode 3 januari tot en met de verkiezingen op 3 maart heeft *RTV Noord* 16 berichten en programma's uitgezonden over het Groninger Forum: 13 items in het nieuwsprogramma *Noord Vandaag Actueel*, 2 achtergronditems in het actualiteitenprogramma *Noord Vandaag het Vervolg* en één keer aandacht voor het Forum in het lijsttrekkersdebat.

De berichtgeving werd geanalyseerd op de onderstaande 7 aspecten, waarmee wordt nagegaan of de burger aan de berichtgeving genoeg heeft om een gefundeerd oordeel te kunnen vellen.

Aspect	Specificatie	Resultaten ⁸⁷
Informatie	Veelzijdige en nieuwe informatie over het issue. Dat wil zeggen vanuit verschillende invalshoeken en kennisgebieden. Betreft ook historische aspecten van het issue.	<p>Over de hele linie gezien is de informatievoorziening omtrent het forum heel behoorlijk. Er zijn in totaal 16 berichten geweest over het forum, waarvan 13 in het nieuws, twee in een actualiteitenprogramma en één in het slotdebat. De berichten in het nieuws waren vaak langer dan drie minuten (zeven keer) en bevatte merendeels verschillende politieke bronnen.</p> <p>Verder is het opmerkelijk dat bij de politieke berichten altijd een deskundig politiek verslaggever aan het woord is geweest. Vooral de samenvattingen van die verslaggevers brachten overzicht in de berichtgeving waardoor het voor de burger overzichtelijker werd. Veel nieuwe informatie werd niet geboden.</p>
Concreetheid	Issue wordt concreet en helder belicht. Het strijdpunt en de belangen die op het spel staan zijn duidelijk.	Over het algemeen was de berichtgeving vrij concreet. Er werd meerdere keren gebruik gemaakt van videobeelden en afbeeldingen om het ontwerp te illustreren en ook werd er gebruik gemaakt van een 3D-animatie om een goed beeld te geven

⁸⁷ Onderstaande teksten zijn gebaseerd op de analyse van Robin Kroon. Kroon, R. (2011), *Regionale omroepen en de Provinciale Statenverkiezingen*, ongepubliceerd onderzoeksverslag, Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle.

		<p>van het forum. Voorts werden er in meerdere berichten concrete bedragen genoemd, bijvoorbeeld de 500.000 die het de gemeente elke maand kost als er vertraging is.</p> <p>Bij de berichten waarbij er sprake van minder concreetheid was, lag het vaak aan het feit dat het over het politieke proces ging.</p>
Verbinding	Burgers kunnen issue en informatie op eigen leven betrekken.	<p>Wat de proceskant betreft, is het voor burgers vaak lastig te begrijpen wat dat met hen te maken heeft. Wel werd duidelijk dat burgers via de krant, via politieke partijen konden meedenken aan oplossingen voor het probleem. De krant heeft over die suggesties uitvoerig gerapporteerd.</p> <p>In de meeste berichten wordt weinig verbinding gelegd met het dagelijks leven. Er wordt niet veel gesproken over wat het forum eventueel zou kunnen betekenen voor de burger of winkelier. Er werd benadrukt dat het forum een ontmoetingsplaats voor Stadjsers zou moeten worden.</p>
Alternatieven	Alternatieve oplossingen voor het issue van verschillende belanghebbenden worden helder gepresenteerd aan de nieuwsgebruiker.	<p>Over alternatieven wordt niet veel bericht, alleen over alternatieve invullingen, o.a. door de commissie Terlouw. Verder is afblazen of doorgaan, een echt alternatief is er niet. De meeste partijen zijn tegen en zien het plan graag verdwijnen, een enkele partij is voor.</p> <p>Een toevoeging aan de discussie is de opiniepeiling onder de Groningers door <i>RTV Noord</i> waaruit blijkt dat veel meer burgers tegen zijn dan voor.</p> <p>Er worden wel pogingen gedaan om alternatieven te presenteren. Er wordt zelfs een keer door de PVDA aan de burger gevraagd wat zij nou voor een invulling willen.</p>
Waarden	Onderliggende waarden en gevoelens komen helder naar voren.	<p>Waarden en normen komen veelal slechts impliciet aan de orde. Er wordt veel over de</p>

		financiële gevolgen van het project gesproken. Het bevorderen van cultuur en debat, het forum als ontmoetingsplaats, een 'impuls' voor de stad, zijn waarden die de revue passeren.
Consequenties	Gevolgen van alternatieven voor burgers worden in kaart gebracht.	Consequenties kwamen regelmatig aan bod. Veelal waren dit consequenties van financiële aard. "Elke maand vertraging kost 500.000." Sommige politici waren bang dat het forum een geldzuigende cultuurput zou worden. Door positief gestemde partijen werd gesproken over een impuls voor de regionale economie en een verrijking van de stad Groningen.
Gezichtspunten	Verschillende gezichtspunten van betrokken burgers over het onderwerp worden gepresenteerd en zijn invoelbaar.	De gezichtspunten waren in bijna alle gevallen politiek van aard op twee deskundigen in een actualiteitenprogramma en een aantal burgers in een vox-pop na. Wethouders en leden van de gemeenteraad in Groningen kwamen het meest aan het woord. Alle betrokkenen, voor of tegen, konden echter hun mening goed ventileren doordat de omroep goed gebruik maakt van hoor en wederhoor.
Deskundigen		Deskundigen kwamen twee keer aan het woord in Noord Vandaag Het Vervolg. Een keer kwam een projectmedewerker aan het woord die het forum helemaal zag zitten. Een andere keer kwam een 'marketeer' aan het woord die mee discussieerde over een commerciële invulling van het forum. Sommige politiek verslaggevers kwamen in de debatten ook aan het woord en waren ook deels deskundig. Daarbij moet ook vermeld worden dat politici/overheidsfunctionarissen die goed in de materie zaten, ook als deskundig kunnen worden aangeduid.
Afweging		Op basis van de 16 keer dat het onderwerp aan bod kwam kon de kijker een afweging maken, mits hij de twee debatten in Noord

		<p>Vandaag Het Vervolg en het slotdebat gevolgd had. Daarin kwam het onderwerp het ruimst aan bod en werden helder verschillende standpunten geventileerd. De meeste berichten waren aangevuld met afbeeldingen en 3D-animaties zodat de kijker visueel ook een voorstelling kon maken.</p> <p>Het is echter de vraag of het de kijker duidelijk is wat het forum nu precies betekent. Dat ligt niet aan de verslaggeving want zelfs de politiek lijkt daar nog niet helemaal uit.</p>
--	--	--

Conclusies

RTV Noord heeft de burger uitgebreid op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen omtrent Forum. Helaas lag hierbij de nadruk, tot op zekere hoogte begrijpelijk, op het politieke proces. Inhoudelijk was er weinig nieuws. Opvallend is dat de politiek verslaggevers van de omroep een belangrijke rol spelen, ook in vergelijking met de andere omroepen. Zij zaten goed in de materie en konden voor de burger de rol van deskundige vervullen. Regelmatig werden politici aan de tand gevoeld en er werd geen genoegen genomen met halve antwoorden. Zodra er een bericht of debat uitgezonden werd over het Forum, dan was een van de verslaggevers bijna altijd aanwezig om toelichting te geven zodat het onderwerp helder en overzichtelijk aan de kijker gebracht kon worden.

De berichten hadden vaak meerdere bronnen en er werd hoor en wederhoor toegepast. Ze duurden vaak langer dan drie minuten in de nieuwsuitzendingen en tien minuten of langer in de actualiteitenprogramma's. Het slotdebat droeg daar ook aan bij.

Politieke standpunten werden goed belicht en er werd regelmatig nog even samengevat wat er nu eigenlijk aan de orde was. Het slotdebat heeft in het geheel een belangrijke rol gespeeld.

Helaas was het voor de redactie niet altijd mogelijk om uitgebreid bericht te geven over het Forum omdat vanwege de onzekerheid omtrent het politieke proces. De provincie wilde niet meer praten met de stad Groningen, er kwam een commissie van wijze heren die op zich liet wachten met een oordeel, enzovoort. Ook de berichtgeving over de invulling van het Forum moet lastig geweest zijn omdat de meeste politici dat ook niet exact wisten te verwoorden. Op die punten heeft de politieke redactie van *RTV Noord* haar best gedaan.

Wat kon er beter?

In de 16 keer dat het onderwerp aan bod kwam is er maar twee keer gebruik is gemaakt van een deskundige (anders dan de eigen politiek verslaggevers) en opmerkelijker: één keer van de burger middels een *vox pop*. Dat is opmerkelijk omdat verkiezingsstrijd draait om de gunst van de kiezer. Dit werd deels goed gemaakt door het onderzoek onder burgers dat *RTV Noord* liet uitvoeren, maar in de berichtgeving daarover is de burger niet aan het woord gelaten. Ook de mening van een deskundige is noodzakelijk bij een dergelijk onderwerp. Waar politieke standpunten en meningen veelal gekleurd zijn, kan een deskundige voor ongekleurde informatie zorgen. Vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven schitterden eveneens door afwezigheid in de berichtgeving.

Het bleef dus bij politieke meningen die over en weer gingen en voor een wirwar aan informatie zorgde. “Het Forum moet er komen. Het Forum moet er niet komen.” Op zichzelf niet echt bevorderlijk voor een inhoudelijk oordeel van de kijker.

Hoofdstuk 6

Algemene conclusies

We keren nu terug naar de hoofd – en deelvragen om te bezien in hoeverre die zijn beantwoord met dit onderzoek. Bovendien zullen we vaststellen of de hypothesen verworpen of bevestigd worden door de resultaten. Hoofdvraag, deelvragen en hypothesen waren als volgt geformuleerd:

In hoeverre komen in de aanloop naar de statenverkiezingen de belangrijkste provinciale onderwerpen in kwantitatieve en kwalitatieve zin aan bod in de regionale media?

De hoofdvraag wordt beantwoord met behulp van de volgende drie deelvragen en hypothesen:

4. Welke onderwerpen kunnen beschouwd worden als verkiezingsonderwerpen in de vijf provincies?

H1: Gelet op de ontwikkelingen in de landelijke politiek zullen de statenverkiezingen in 2011 in hoge mate ‘genationaliseerd’ worden en nationale onderwerpen een grote rol spelen.

H2: Wij verwachten dat de belangrijkste provinciale verkiezingsonderwerpen zullen liggen op het terrein van milieu (duurzaamheid), economie en ruimtelijke ordening.

5. Hoe is kwantitatief de berichtgeving over de statenverkiezingen in de onderzochte regionale kranten en bij de regionale omroepen?

H1: Wij verwachten dat in de berichtgeving het campagnenieuws – dat wil zeggen het verkiezingsproces – overheersend zal zijn.

H2: Onze verwachting is dat over de provinciale verkiezingsonderwerpen kwantitatief relatief weinig zal worden bericht (< 10 berichten per medium over de gehele onderzochte periode).

6. Hoe is kwalitatief de berichtgeving over de statenverkiezingen in de onderzochte regionale kranten en bij de regionale omroepen?

H1: Wij verwachten dat over de belangrijkste verkiezingsonderwerpen weinig inhoudelijke berichtgeving zal plaats vinden.

H2: Wij verwachten dat het voor burgers op grond van de berichtgeving moeilijk zal zijn tot een oordeel te komen over provinciale verkiezingsonderwerpen.

Wat voor de raadsverkiezingen is vastgesteld, is ook van toepassing op de statenverkiezingen: in de regionale kranten overheersen landelijke politieke onderwerpen de berichtgeving en landelijke overwegingen bepalen voor een belangrijk deel het kiesgedrag van de burgers. Voor de regionale omroepen ligt het een slag anders: zij doen nauwelijks mee aan het nationaliseren van de statenverkiezingen en maken hun rol als regionale omroep waar. De invalshoek van de berichtgeving tijdens de statenverkiezingen was bij de omroepen voornamelijk provinciaal.

Het verschil tussen de twee soorten media laat zich voor een belangrijk deel verklaren door de expliciete wettelijk vastgelegde opdracht van de omroepen om provinciaal nieuws te brengen en de afhankelijkheid van de omroepen van provinciale subsidies.

Dat de regionale kranten zich vooral richten op landelijke onderwerpen is niet verwonderlijk omdat de provinciale staten de leden van de Eerste Kamer kiezen. In normale tijden zijn die verkiezingen een bijzaak. Echter, door de kwetsbare positie van het minderheidskabinet Rutte en de invloed van gedoogpartner de PPV werd het belang van de samenstelling van de Eerste Kamer bij deze verkiezingen wel heel erg groot. Het verklaart tevens dat de opkomst voor deze statenverkiezingen zo'n tien procentpunt hoger lag dan we gewend zijn.

Buiten dat gegeven om speelden provinciale thema's in de berichtgeving maar een kleine rol. Alleen in Groningen en Overijssel was er sprake van een dominant thema, respectievelijk Forum en de infrastructuur. Bij de *Twentsche Courant* en de *Gelderlander* was er van een provinciaal thema inde top vijf van onderwerpen helemaal geen provinciaal onderwerp.

Ook bij de omroepen is er weinig sprake van structurele aandacht voor de ontwikkelingen en de achtergronden van provinciale thema's. De kortere genre's, die weinig diepgang bieden overheersen in het nieuws. Een belangrijke uitzondering hierop vormen de verkiezingsdebatten die de geïnteresseerde burger relatief veel houvast bieden bij het bepalen van een stem op inhoudelijke argumenten.

Net als bij de raadsverkiezingen overheerste in de kranten het campagnenieuws. Misschien komt dat omdat er geen echte provinciale onderwerpen waren, volgens de onderzochte kranten. In Groningen waar ze met het Forum wel een politiek onderwerp hadden, was de hoeveelheid campagnenieuws relatief het laagst.

De omroepen steken hierbij gunstig af doordat ze in verhouding minder campagnenieuws brengen en dus meer inhoudelijk nieuws brengen.

Wat verder opvalt is dat burgers en het maatschappelijke middenveld als bron weinig aan bod komen. De *Twentsche Courant* en de *Gelderlander* vallen hierbij wel erg uit de toon. Politici en bestuurders vormen veruit de meest geciteerde en opgevoerde bron.

Het brongebruik bij de omroepen is gevarieerder. Verhoudingsgewijs komen er meer burgers en experts aan het woord, en is ook het maatschappelijk middenveld ruimer vertegenwoordigd. Aan de andere kant is het aantal berichten in de regionale kranten in absolute zin hoger (hoewel we de herhalingen bij de regionale omroepen niet hebben meegeteld).

Al met al kan worden gesteld dat zowel bij de raadsverkiezingen van 2010 als de statenverkiezingen van 2011 regionale media er niet in zijn geslaagd burgers adequaat te informeren over belangrijke verkiezingsonderwerpen. De regionale omroepen doen het echter bij de statenverkiezingen beter dan de regionale kranten. De weg naar een volwaardige civiele of publieke journalistiek is nog lang.

Hoofdstuk 7

Aanbevelingen

Voor de beroepspraktijk

De werkelijkheid bleek ook nu weerbarstiger en anders dan verwacht. De marges van de journalistiek zijn wellicht nog smaller dan we al vermoedden. Desondanks menen we toch een zestal aanbevelingen te kunnen formuleren om de lokale journalistiek te verbeteren. De aanbevelingen lopen parallel aan het journalistieke stappenplan, de belangrijkste werkmethode van journalisten.

Kiezen van een onderwerp:

Het zou goed zijn als media systematischer aandacht geven aan onderwerpen die voor burgers van belang zijn en wat minder aandacht geven aan de agenda's van politici, bestuurders en instanties. Bepaal als redactie meer de thema's en onderwerpen die aan de orde moeten komen.

Plannen van de activiteiten:

Besteed meer aandacht aan het bedenken van een strategie en aanpak voor een thema/onderwerp dat meer dan eenmalig de aandacht van de lezer/kijker vraagt. Houd er rekening mee dat de nieuwsgebruiker niet alles onthoudt en niet alles leest en dus steeds 'bijgepraat' moet worden.

Verzamelen van informatie:

Wees meer divers en evenwichtiger in het brongebruik. Hoe meer relevante gezichtspunten rond een kwestie naar voren komen, hoe beter. Probeer meer aandacht te geven aan argumenten en minder aan de *vox pop*.

Selecteren van informatie:

Blijf meer de baas over de regie en laat die minder afhankelijk zijn van anderen – bijvoorbeeld politici – en bepaal zelf wat wanneer wie en hoe aan de orde komt.

Ordenen van informatie:

Bied meer variatie in invalshoeken: (voor)geschiedenis, oplossingen, inzicht, overzicht en opinie. Probeer minder de standaardvormen te gebruiken.

Presenteren van info:

Wees veelzijdig in vormen/genres: van kort naar context, van enkelvoudig naar samengesteld, van tekst met beeld naar beeld met tekst.

Voor het onderwijs aan de School of Media

Het onderzoek en de resultaten kunnen naar onze mening bijdragen aan verbetering van het onderwijs van de School of Media van Windesheim.

Het onderzoek kan een belangrijke input geven voor studie-onderdelen als Crossmediale journalistiek, voor het blok waarin lokaal bestuur en journalistiek aan de orde komen, voor de modules Onderzoek en voor Communicatiewetenschap.

Duidelijk is geworden dat een methodische journalistieke aanpak van nieuwsonderwerpen niet alleen erg belangrijk is, maar ook vroegtijdig aangeleerd moet worden in het beroepsonderwijs.

Het onderzoek heeft tevens duidelijk gemaakt dat het goed mogelijk moet zijn om studenten te betrekken bij het lectoraat van de School of Media. Vooral wanneer onderzoeksprojecten meerdere jaren bestrijken – bijvoorbeeld media en de lokale democratie – zijn er goede mogelijkheden studenten (deel)onderzoek te laten uitvoeren.

Hoofdstuk 8

Vervolgonderzoek

In de discussies die volgden op de onderzoeken naar de berichtgeving over de raadsverkiezingen van 2010 en ook tijdens de statenverkiezingen werd onder meer door journalisten met enige regelmaat gezegd dat de burgers geen interesse hebben in lokaal politiek nieuws en dat het dus voor redacties niet zinvol is veel inhoudelijke aandacht aan raad- en statenverkiezingen te geven.

In vervolgonderzoek willen de onderzoekers deze veronderstelling graag nader onderzoeken door na te gaan welke behoefte aan lokaal nieuws burgers werkelijk hebben en of die behoefte samenvalt met bepaalde achtergrondkenmerken en burgerschapsstijlen.

Een ander beoogd vervolgonderzoek betreft de mate waarin regionale media burgerschap ondersteunen in hun reguliere nieuwsvoorziening, dus buiten specifieke verkiezingen om. Mogelijk geeft dit ook meer inzicht in de manier waarop het nieuws van regionale kranten en regionale omroepen in dit opzicht een aanvulling op elkaars nieuws bieden. Dit laatste is van belang omdat recentelijk vanuit verschillende geledingen een roep om meer samenwerking tussen regionale kranten en omroepen klinkt.

Een derde onderzoekslijn die meer aandacht vraagt betreft de agendavorming van redacties/media en politieke partijen en hun onderlinge wisselwerking. Uit zowel het onderzoek naar de raads- als de statenverkiezingen komt naar voren dat het lang niet duidelijk is of er wel sprake is van bewuste agendavorming en voor zover daar wel sprake van is hoe de wisselwerking tussen beide eruit ziet.

Geraadpleegde bronnen

Boeken

- Andeweg en J.J.A. Thomassen (red.), *Democratie Doorgelicht: het functioneren van de Nederlandse democratie* Leiden: Leiden University Press
- Bakker P. (1998), *Regionale journalistiek, de pluriformiteit voorbij*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Bakker P. (2007), *Communicatiekaart van Nederland. Overzicht van media en communicatie*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Bakker, P. (2008), *Bloedbad in de regio*. De Nieuwe Reporter, 24-12-2008
- Barber, B (1984), *Strong democracy*. Berkeley: University of California Press.
- Boer, C. de, en Brennecke, S. (2009), *Media en Publiek*. Amsterdam: Boom.
- Buijs, K.(2009), *Het persbureau regeert mee*, De Nieuwe Reporter, <http://www.denieuwereporter.nl/2009/01/het-persbureau-regeert-mee/> (16 sep. 2011)
- Deuze, M. (2002), *Journalists in The Netherlands*. Amsterdam: ASCOR.
- Drok, N (red.) (2007). *De toekomst van de journalistiek*. Amsterdam: Boom.
- Elster, J (red.)(1998), *Deliberative democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eggink, G. (2011). *De regionale nieuwsvoorziening in de vijf noordelijke provincies: een inventarisatie*. Zwolle: Windesheim, School of Media, intern rapport.
- Gutman, A en D. Thompson (2004), *Why deliberative democracy?* Princeton: Princeton University Press.
- Held, D (1996), *Model of democracy*. Stanford: Stanford University Press.
- Hendriks Vettehen, P.G.J., Hagemann, C.P.M., & Snippenburg, L.B. van (2004). Political knowledge and media use in the Netherlands. *European Sociological Review*, 20 (5), 415-424.
- Kensicki, J., (2004), No cure for what ails us: The media-constructed disconnect between societal problems and possible solutions. *Journalism and Mass Communication Quarterly*. 81(1), 53-73.
- Keulen, B., (2010), *Regionale verslaggeving over statenverkiezingen moet stukken beter*, De Nieuwe Reporter. <http://www.denieuwereporter.nl/2010/12/regionale-verslaggeving-over-komende-statenverkiezingen-kan-en-moet-stukkenbeter/> (16 sep 2011).
- Kleinnijenhuis, J. en E. Rietberg (1994). Media en het politieke kringloopmodel. *Massacommunicatie*, 1994(2), 74-95.
- Kleinnijenhuis, J. en J.H. Takens (2010), *Het politieke nieuwsaanbod van dagbladen en televisie: objectief en pluriform?* In: R. Andeweg & J.J.A Thomassen (eds.). *Democratie doorgelicht:het functioneren van de Nederlandse democratie*. Leiden: Leiden University Press.
- Kleinnijenhuis, J. e. a. (2003), *De Puinhopen in het nieuws*. Alphen aan den Rijn: Kluwer b.v..
- Kroon, R. (2011), *Regionale omroepen en de Provinciale Statenverkiezingen*, ongepubliceerd onderzoeksverslag, Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle.
- Krul, R. Regionale televisie mist kijkers en geld (2008). *NRC Handelsblad*, 28-02-2011. [http://vorige.nrc.nl/media/article1884113.ece/Regionale televisie mist kijkers en geld](http://vorige.nrc.nl/media/article1884113.ece/Regionale%20televisie%20mist%20kijkers%20en%20geld) (16-9-2011)
- Mediamonitor (2008), *Nieuwsgebruik 2008*, Commissariaat voor de Media, <http://www.mediamonitor.nl/content.jsp?objectid=9845#Nieuwsmedia> (16- sep 2011)
- Mediamonitor (2009), *Regionale markten: Televisiemarkt 2009*, Commissariaat voor de Media, <http://www.mediamonitor.nl/content.jsp?objectid=10768> (16 sep 2011)
- Mediawet (2008). Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Omroep Reclame Nederland, (2011), *weekrapport week 7, 2011*. <http://www.orn.nl/> (16-sep. 2011)
- Peters, K (2010), *Het opgeblazen bestuur*. Amsterdam: Boom
- Rutten, P. (2006), *De toekomst van de regionale publieke omroep: verkenning van maatschappelijke, culturele en journalistieke betekenis*. Hilversum: Stichting ROOS.
- Schaper, J., K. Welbers, N. Ismaïli (2011), *Pas op de plaats: de provinciale statenverkiezingen in het nieuws*, Amsterdam: Nieuwmonitor. <http://www.nieuwsmonitor.net> (16 sep 2011)
- Scholten, O., N. Ruigrok, W. van Dongen en M. Krijt (2010), *Gemeenteraadsverkiezingen: een voorproefje van wat ons te wachten staat*, Amsterdam: Nieuwsmediamonitor. <http://www.nieuwsmonitor.net> (16 sep 2011)
- Schouwstra E. (2011), *Provinciale Statenverkiezingen en de landelijke media* , ongepubliceerd onderzoeksverslag, Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle.
- Slot, M. (2010), *Ver weg en toch dichtbij(.nl) II: vijf scenario's voor regionale samenwerking*, De Nieuwe Reporter.

<http://www.denieuwereporter.nl/2010/12/ver-weg-en-toch-dichtbij-nl-deel-ii-vijf-scenarios-voor-regionale-samenwerking/> (16 sep. 2011)

Tebbe, F e.a. (2000), „Lokale dagbladen en lokale politiek: concurrentie en kwaliteit van berichtgeving over lokale politiek“ In: *Communicatie*, nr. 2, p. 145-164.

Vergeer, M. (1993). Geografische reikwijdte van informatie-interesse en het gebruik van lokale media. In K. Renckstorf, P. Hendriks Vettehen, W. Mutsaers & L. van Snippenburg (Eds.), *Communicatiewetenschappelijke Bijdragen 1992-1993* (p.221-240). Nijmegen: ITS.

Rapporten

Eggink, G (2011). *De regionale nieuwsvoorziening in de vijf noordelijke provincies: een inventarisatie*. Zwolle: Windesheim, School of Media, intern rapport.

Voorst, E. van (2009). *Publieke oordeelsvorming en de media*. Onderzoek t.b.v. het lectoraat Media and Civil Society. Zwolle:Hogeschool Windesheim.Zie: www.mediaandcivilsociety.nl

Voorst, E. van, N. Hietbrink en B. Keulen (2010), *Lokale nieuwsmedia en de raadsverkiezingen van 2010*, Een onderzoek naar de berichtgeving over de raadsverkiezingen door lokale nieuwsmedia in vijf gemeenten in Nederland, Kenniscentrum School of Media, Zwolle.

Kranten

Vandaag gaat het hierover, nrc.next ,7 maart 2007

Xander van Uffelen, 'Rekenkamers: provincies functioneren gebrekkig', In: *de Volkskrant*, 18 februari 2011

Pré du, R. "Bespaar ons de blauwdrukken". In: *de Volkskrant*, 16 juni 2010

Centrum van beschouwing wordt politieke boksring, de Volkskrant, 10 november 2010, pagina 8.

¹*Belangrijkste statenverkiezingen ooit*, de Volkskrant, 18 januari 20011, pagina 7.

Tweede Kamertje spelen?', *Trouw* ,24 februari 2011, de Verdieping en 'De Eerste Kamer', *de Volkskrant*, 19 februari 2011, het Vervolg.

Weinig provincie in radiodebat', *de Volkskrant*, 14 februari 2011, pagina 3.

De Provincie Kiest, de Volkskrant, 14 februari 2011 en daarna. Zie ook overzicht pagina...

Lopen de kiezers in de twaalf provincies hier warm voor?', *nrc.next*, 2 maart 2011. Zie ook overzicht pagina... *Provinciale identiteit*, nrc.next, 7 maart 2007

Websites

www.rtvoost.nl, 15 september 2011.

Bijlage A: provinciaal nieuws in *de Stentor*/Zwolle in oktober 2010

Aantal berichten	
Algemeen katern	20
Zwolle	0
Kampen	2
NW Overijssel	2
Vechtdal	3
Omvang artikelen	
< 15 regels	7
<¼ pagina	14
> ¼ pagina	5
Genre	
Bericht	7
Nieuwsverhaal	15
Achtergrond	4
Verslag	1
Onderwerpen	
RO/infrastructuur	8
Milieu/leefomgeving	5
Economie/bedrijven	2
Sport/ cultuur	2
Welzijn/jongeren/ouderen	0
Financiën/bezuinigingen	1
Beter bestuur	1
Diversen	3

Bijlage B: Uitslag statieverkiezingen in provincie en stad Groningen.

	Provincie Groningen				Stad Groningen	
Partij	2007		2011		2007	2011
	%	zetels	%	zetels	%	%
PvdA	26,2	12	24,9	12	25,8	24,2
CDA	19,4	9	12,0	5	11,6	6,3
SP	15,9	7	12,8	6	18,5	13,9
VVD	11,7	5	13,1	6	12,0	12,7
ChristenUnie	10,3	4	7,6	3	7,9	5,4
GroenLinks	7,6	3	7,2	3	13,5	11,2
PvhN	3,6	1	3,2	1	3,1	3,4
D66	2,6	1	7,7	3	4,7	13,9
PvdD	2,2	1	2,1	1	2,5	2,6
50PLUS	0,0	0	1,5	0	0,0	1,1
PVV	0,0	0	7,7	3	0,0	5,4
NCPN	0,5	0	0,0	0	0,5	0,0

Bijlage C: Overzicht artikelen over Forum in het *Dagblad van het Noorden*

Datum	Artikel
5 januari 2011	Herzien Forumplan besproken tussen B&W en GS. Opschorting gerechtelijke stappen.
6 januari 2011	PVDA-afdeling debatteert over Forum en vernieuwing oostzijde. Partij is verdeeld. Fractie en bestuur zijn voor, een flink aantal leden tegen. Evenals fractieleider PvdA.
6 januari 2011	VVD-fractie eist raadsbesluit over herzien Forum plan. VVD wil commerciële invulling van het plan.
6 januari 2011	Rondgang langs een vijftal statenfracties.
7 januari 2011	PvdA Groningen staat nog steeds achter Forum. Afblazen kost te veel.
7 januari 2011	Verslag van vergadering PvdA.
8 januari 2011	Analyse over stand van zaken Forum (B&W versus GS). Petitiestrijd op internet van voor- en tegenstanders.
8 januari 2011	Bericht dat PVV tegen Forum is.
10 januari 2011	Bericht dat CDA en VVD zoeken naar een nieuw plan voor Forum.
11 januari 2011	PvdA zoekt naar nieuwe ideeën voor invulling van Forum en bepleit een commissie van deskundigen.
13 januari 2011	B&W wijzen op gevolgen afblazen Forum: kosten 45 miljoen, geen nieuwbouw V&D en Bijenkorf en schadeclaims van projectontwikkelaar en Vindicat.
14 januari 2011	Projectontwikkelaar maakt duidelijk dat bouw van Forum en vernieuwing van de oostwand ondeelbaar zijn. Samen 190 miljoen.
15 januari 2011	Instelling van commissie van deskundigen verwacht om uit problemen te komen.
15 januari 2011	Ondernemers (GCC) willen winkels in forum.
15 januari 2011	CDA gaat met leden praten over Forum.
15 januari 2011	VVD beschouwt Forum als onhaalbaar.

15 januari 2011	Achtergrond: paginagroot verhaal over 'loodzwaar probleem'.
19 januari 2011	Commissie van drie wijze mannen ingesteld o.l.v Jan Terlouw
19 januari 2011	Opiniestuk pro van architect Vindicat over Forum
19 januari 2011	Analyse over commissie van wijze mannen: slimme zet.
20 januari 2011	Beschrijving leden commissie.
20 januari 2011	Stadspartij tegen commissie wijze mannen: kost alleen maar geld.
20 januari 2011	Wethouder PvdA: bewust geen PvdA'er als voorzitter commissie.
21 januari 2011	D66 wethouder vindt dat VVD met ideeën moet komen over invulling Forum, zoals PvdA en CDA ook doen. Alle ideeën gaan naar cie. Terlouw.
21 januari 2011	Reportage: PvdA levert 100 suggesties voor Forum.
22 januari 2011	Analyse: wie draait op voor verdragingskosten (5 ton per maand)?
23 januari 2011	Voorstander Forum doen beroep op provincie.
26 januari 2011	CDA-leden sceptisch over slaagkans commissie van wijze mannen.
27 januari 2011	Raad verwerpt motie tegen Forum-wethouders en cie. van wijze mannen.
27 januari 2011	PS geven commissie van wijze mannen voordeel van de twijfel.
28 januari 2011	D66 ledenvergadering levert ideeën voor invulling Forum.
28 januari 2011	Twee pagina's vol ideeën van burgers voor invulling Forum.
28 januari 2011	Interview met commissielid Van Velzen??
1 februari 2011	Kritiek CDA op 'wijze mannen' omdat die geen nieuw plan zou ontwikkelen.
5 februari 2011	Directeur Forum meent dat RUG ontbrekende schakel is bij invulling Forum.
5 februari 2011	Commissie gaat uitzoek waar het mis is gegaan en hoe het vertrouwen hersteld kan worden.
12 februari 2011	Achtergrond: stadsbestuur heeft te weinig geluisterd naar de kritiek. Was in 2001 toen de bevolking het plan noordwand massaal afwees.

18 februari 2011	Artikel voor verkiezingsthema Forum en voor- en tegenstanders onder politieke partijen.
23 februari 2011	Projectontwikkelaar over groter hotel dan gepland aan oostwand. Waarschuwt voor niet doorgaan als Forum en parkeergarage er niet komen.
26 februari 2011	Stemwijzer over vijf Groninger thema's waaronder Forum.

Bijlage D: Analyse artikelen over Forum in het *Dagblad van het Noorden*

Aspect	Specificatie	++	+	0	-	--
Informatie	Veelzijdige en nieuwe informatie over het issue. dat wil zeggen vanuit verschillende invalshoeken en kennisgebieden. Betreft ook historische aspecten van het issue.	2	14	21	3	
Concreetheid	Issue wordt concreet en helder belicht. Het strijdpunt en de belangen die op het spel staan zijn duidelijk.	3	22	8	7	
Verbinding	Burgers kunnen issue en informatie op eigen leven betrekken.	2	10	15	12	1
Alternatieven	Alternatieve oplossingen voor het issue van verschillende belanghebbenden worden helder gepresenteerd aan de nieuwsgebruiker.	1	10	13	9	7
Waarden	Onderliggende waarden en gevoelens komen helder naar voren.	1	12	11	11	5
Consequenties	Gevolgen van alternatieven voor burgers worden in kaart gebracht.		3	8	17	11
Gezichtspunten	Verschillende gezichtspunten van betrokken burgers over het onderwerp worden gepresenteerd en zijn invoelbaar.	2	2	1	4	31

Bijlage E: Analyseschema kwalitatieve informatie

Stap	Onderdeel	Gewenste nieuwsvoorziening door media
Bewustwording	Informatie	Veelzijdige en nieuwe informatie over het issue. Dat wil zeggen vanuit verschillende invalshoeken en kennisgebieden. Betreft ook 'geschiedenis' van het issue.
	Concreetheid	Issue wordt concreet en helder belicht. Het strijdpunt en de belangen die op het spel staan zijn duidelijk.
	Verbinding	Burgers kunnen issue en informatie op eigen leven betrekken.
Verwerking	Alternatieven	Alternatieve oplossingen voor het issue van verschillende belanghebbenden worden helder gepresenteerd aan de nieuwsgebruiker.
	Waarden & normen	Onderliggende waarden en gevoelens komen helder naar voren.
	Consequenties	Gevolgen van alternatieven voor burgers worden in kaart gebracht.
Oplossing	Gezichtspunten	Verschillende gezichtspunten van betrokken burgers over onderwerp worden gepresenteerd en zijn invoelbaar.
	Deskundigen	Deskundigen laten hun licht schijnen over het onderwerp.
	Afweging	Presentatie van oplossing waarin verschillende waarden herkenbaar zijn.

Bijlage F: Belangrijke provinciale verkiezingsonderwerpen volgens *nrc.next* en *de Volkskrant*

Provincie	<i>nrc.next</i>	<i>de Volkskrant</i>
Friesland	Bevolkingskrimp Intensieve veeteelt	Friese taal
Groningen	Intensieve veehouderijen Groninger Forum	Energie
Overijssel	Megastallen Vliegveld Twente	Infrastructuur
Flevoland	Uitbreiding Almere Windmolenpark	Windmolens
Gelderland	A15 en N18 Natuurgebieden	Wilde zwijnen/natuur

Bijlage G: politieke en media-agenda in onderzochte provincies

Aan de lijsttrekkers van de partijen die in de onderzochte provincies aan de verkiezingen deelnamen zijn drie vragen voorgelegd:

1. Wat zijn volgens uw partij de drie belangrijkste verkiezingsthema's in uw provincie?
2. Welk concreet onderwerp hoor volgens u bij elk van de drie thema's?
3. Welke thema zal volgens u de meeste aandacht krijgen in de regionale media?

De resultaten.

De respons op de vragen is laag te noemen:

Provincie	Partijen	Respons
Friesland	13	5
Groningen	13	5
Overijssel	14	7
Gelderland	15	4
Flevoland	12	3

Relatief veel kleine partijen hebben op de vragen gereageerd. De PPV in geen van de vijf provincies.

Meest genoemde thema's:

Thema	Frequentie	FR	GR	OV	GE	FL
Veiligheid	1	0	0	1	0	0
Ruimtelijke ordening/infrastructuur	19	3	1	7	7	1
Milieu/leefomgeving	16	2	6	5	2	1
Huisvesting/wonen	1	0	1	0	0	0
Welzijn/jongeren/ouderen	10	4	2	2	0	2
Economie/bedrijven	11	1	2	4	2	2
Financiën/bezuinigingen	4	2	1	0	1	0
Sport en cultuur	2	1	0	1	0	0
Minderheden/integratie	0	0	0	0	0	0
Beter bestuur	4	1	2	1	0	0
Overige zaken	1	1	0	0	0	0

Op de vraag welke concrete onderwerpen per thema is de diversiteit in antwoorden te groot om in een tabel te kunnen weergeven.

Meeste aandacht in de media:

Provincie	Meest in regionale media
Friesland	Landelijke politiek/EK (2x) Ouderen Sociaal beleid
Groningen	Bereikbaarheid CO2 (2x)

	Bevolgingskrimp Megastallen
Overijssel	Landelijke politiek/EK (2x) Vliegveld Twente (2x) Leefbaarheid Megastallen
Gelderland	Mobiliteit/infrastructuur (2x) PVV Bezuinigingen
Flevoland	Luchthaven Lelystad Samen in Flevoland

